

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie
Studijní obor: Regionální a politická geografie

Bc. Vilém Chvojka

**Volební geografie ČR: analýza volební podpory Strany
zelených**

Electoral geography of the Czech Republic: Electoral support for the Green Party

Diplomová práce

Praha 2014

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Tomáš Kostelecký, CSc.

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze dne 19. 8. 2014

.....

podpis

Tímto bych rád velmi poděkoval vedoucímu práce RNDr. Tomáši Kosteckému, CSc. za odborné vedení a mnoho cenných rad k tvorbě magisterské práce. Zároveň bych chtěl poděkovat Mgr. Ondřeji Perglovi za věcné rady spojené s technickou částí této práce.

Volební geografie ČR: volební podpora Strany zelených

Abstrakt

Cílem této práce je analyzovat českou Stranu zelených z hlediska oboru volební geografie. Sledovaným obdobím jsou volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v letech 2006 až 2013. Konkrétně jde o snahu popsat vývoj volební podpory, její změny a území stálé volební podpory, a to až na úroveň správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Dalším cílem je určit typ a sílu faktorů, které jsou typické pro území s vyšší podporou Strany zelených.

Volební podpora je ilustrována pomocí map a grafů za použití běžných metod volební geografie. K určení vztahu mezi vybranými faktory a volební podporou byly použity statistické metody korelační a regresní analýza.

Hlavním zjištěním je silící podpora v Praze, Brně a jejich okolí. Volební podpora je vyšší ve správních obvodech s vyšším podílem osob s vysokoškolským vzděláním a nízkou mírou religiozity.

Klíčová slova: volební geografie, volby, Strana zelených, SO ORP, volební podpora

Electoral geography of the Czech Republic: Electoral support for the Green Party

Abstract

The purpose of this diploma thesis is to analyze the Green Party in the Czech Republic from the point of view of electoral geography. The period under consideration is election to the Chamber of Deputies from 2006 to 2013. There is attempt to describe trends in electoral support, its changes as well as areas of stable electoral support up to the level of municipalities with extended competence. Furthermore, this paper aims at defining the type and strength of certain factors which are specific to areas with higher support for the Green Party.

The electoral support is illustrated with maps and charts by using common electoral geography methods. In order to explain the relationship between chosen factors and electoral support, correlation and regression analysis has been used.

The main finding is the growing support in Prague, Brno and their surroundings. Higher electoral support is in administrative districts with higher proportion of university graduates and low level of religiosity.

Keywords: electoral geography, elections, Green Party, SO ORP, electoral support

OBSAH

SEZNAM TABULEK	8
SEZNAM OBRÁZKŮ A MAP	9
SEZNAM ZKRATEK.....	10
1 Úvod.....	11
1.1 Cíle práce a stanovení výzkumných otázek	11
1.2 Struktura práce	12
2 Teoretická část.....	14
2.1 Volební geografie.....	14
2.1.1 Přístupy a trendy v současné volební geografii	18
2.2 Teorie konfliktních linií	22
2.2.1 Zařazení SZ dle „cleavages“	24
2.3 Historie a profil SZ.....	25
2.3.1 Vznik strany a období 90. let.....	26
2.3.2 Transformace a „tmavozelená revoluce“	27
2.3.3 Současná podoba SZ.....	28
2.4 Volby a volební systém do PSP ČR.....	30
3 Metodika výzkumu a data.....	32
3.1 Výběr územní úrovně.....	32
3.2 Datová základna	33
3.2.1 Výběr nezávisle proměnných.....	33
3.3 Metody analýzy volební podpory.....	35
3.3.1 Vymezení území volební podpory.....	36
3.3.2 Vymezení území supervolební podpory	37
3.3.3 Vymezení území stabilní volební podpory	37

3.4	Regresní analýza	37
4	Analýza volební podpory SZ.....	39
4.1	Volby 2006.....	39
4.1.1	Volební podpora SZ v krajích.....	40
4.1.2	Volební podpora SZ v SO ORP.....	41
4.1.3	Území volební a supervolební podpory SZ.....	42
4.2	Volby 2010.....	43
4.2.1	Volební podpora SZ v krajích.....	45
4.2.2	Volební podpora SZ v SO ORP.....	46
4.2.3	Území volební a supervolební podpory SZ.....	47
4.3	Volby 2013.....	48
4.3.1	Volební podpora SZ v krajích.....	49
4.3.2	Volební podpora SZ v SO ORP.....	50
4.3.3	Území volební a supervolební podpory SZ.....	51
4.4	Změny v územní podpoře a území stabilní volební podpory.....	52
4.4.1	Území stabilní volební podpory SZ.....	52
4.4.2	Územní změny volební podpory SZ.....	55
5	Hledání „typického voliče“ SZ.....	59
5.1	Analýza vztahu volební podpory a nezávisle proměnných v roce 2006.....	59
5.1.1	Korelační analýza	60
5.1.2	Regresní analýza.....	61
5.2	Analýza vztahu volební podpory a nezávisle proměnných v roce 2010.....	62
5.2.1	Korelační analýza	63
5.2.2	Regresní analýza.....	64
5.3	Analýza vztahu volební podpory a nezávisle proměnných v roce 2013.....	65
5.3.1	Korelační analýza	66
5.3.2	Regresní analýza.....	67

5.4	Shrnutí výsledků regresních analýz	68
6	Závěr	70
	SEZNAM LITERATURY	73

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 – Teorie konfliktních linií Steina Rokkana	24
Tab. 2 – Stabilita volební podpory SZ za volby 2006 až 2013.....	54
Tab. 3 – Prostorová diferenciacie volební podpory SZ za volby 2006-2013	54
Tab. 4 – 10 SO ORP s nejvyšší podporou SZ za volby 2006-2013	58
Tab. 5 – Hodnota Pearsonova korelačního koeficientu mezi proměnnými v roce 2006.....	61
Tab. 6 – Regresní model a index determinace 2006	61
Tab. 7 – Regresní analýza a hodnoty nezávisle proměnných ve volbách 2006..	62
Tab. 8 – Hodnota Pearsonova korelačního koeficientu mezi proměnnými v roce 2010.....	64
Tab. 9 – Regresní model a index determinace 2010	64
Tab. 10 – Regresní analýza a hodnoty nezávisle proměnných ve volbách 2010	65
Tab. 11 – Hodnota Pearsonova korelačního koeficientu mezi proměnnými v roce 2013	67
Tab. 12. – Regresní model a index determinace 2013	67
Tab. 13 – Regresní analýza a hodnoty nezávisle proměnných ve volbách 2013	68

SEZNAM OBRÁZKŮ A MAP

Obr. 1- Volební výsledky do PSP ČR v roce 2006.....	40
Obr. 2 - Volební výsledky SZ v krajích v roce 2006	41
Obr. 3 - Volební podpora SZ v SO ORP v roce 2006.....	42
Obr. 4 - Území volební a supervolební podpory SZ v roce 2006	43
Obr. 5 - Volební výsledky do PSP ČR v roce 2010.....	44
Obr. 6 – Volební výsledky SZ v krajích v roce 2010.....	45
Obr. 7 – Volební podpora SZ v SO ORP v roce 2010	46
Obr. 8 – Území volební a supervolební podpory SZ v roce 2010.....	47
Obr. 9 – Volební výsledky do PSP ČR v roce 2013	48
Obr. 10 – Volební výsledky SZ v krajích v roce 2013.....	49
Obr. 11 – Volební podpora SZ v SO ORP v roce 2013.....	50
Obr. 12 – Území volební a supervolební podpory SZ v roce 2013.....	51
Obr. 13 – Území stabilní volební podpory SZ od roku 2006.....	53
Obr. 14 – Změna volební podpory mezi roky 2006 a 2010.....	55
Obr. 15 – Změna volební podpory mezi roky 2010 a 2013.....	56
Obr. 16 – Změna volební podpory mezi roky 2006 a 2013.....	57
Obr. 17 – Histogram s distribucí hodnot volební podpory SZ v roce 2006	60
Obr. 18 – Histogram s distribucí hodnot volební podpory SZ v roce 2010	63
Obr. 19 – Histogram s distribucí hodnot volební podpory SZ v roce 2013	66

SEZNAM ZKRATEK

- BF – Brandýské fórum
- ČSL – Československá strana lidová
- ČSS – Česká strana socialistická
- ČSSD – Československá socialistická demokracie
- ČSSD – Česká strana sociálně demokratická
- ČSÚ – Český statistický úřad
- ČSZ – Československá strana zelených
- KES – koeficient ekologické stability
- KDU – Křesťanská a demokratická unie
- KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová
- KSČ – Komunistická strana Československa
- LIDEM – LIDEM – liberální demokraté
- LSU – Liberálně sociální unie
- MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí
- ODS – Občanská demokratická strana
- PSP ČR – Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky
- SLDB – sčítání lidu, domů a bytů
- SO ORP – správní obvod obce s rozšířenou působností
- SPOZ – Strana práv občanů Zemanovci
- SZ – Strana zelených
- Úsvit – Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury
- VV – Věci veřejné

1 Úvod

Zájem geografů o volby logicky vychází z odlišných volebních výsledků v prostoru. Tento geografický aspekt a mnoho dalších, zkoumá subdisciplína volební geografie. První geografické studie zaměřené na volby a volební chování můžeme nalézt již na počátku 20. století. Za zakladatele tohoto oboru lze považovat Siegfrieda a Sauera, jejichž práce vznikly v letech 1913 a 1918 (Madleňák 2010). Obor volební geografie prošel za dobu své existence několika významnými změnami, ať už se jednalo o otázku metodologického uchopení nebo výběr témat, která určovala jeho další směřování.

Neexistence svobodných voleb v tehdejším Československu však byla příčinou nezájmu českých a slovenských geografů v této oblasti bádání. Nové možnosti se otevřely až díky tranzici v roce 1989. Volební geografie byla v té době – stejně jako v dalších zemích bývalého východního bloku – na úplném počátku. Toto tvrzení dosvědčuje i text Blažka a Kosteckého (1991: 1), kde píší, že „[v] české geografii nemají zkoumání tohoto typu prakticky žádnou tradici“. Během více než dvaceti let od prvních svobodných voleb na našem území vzniklo mnoho prací, které se pokoušejí vysvětlit důvody odlišné volební podpory v prostoru a společnosti. Stále však existuje mnoho aktérů, specifik a lokálních faktorů, které zůstávají v rámci české volební geografie nepopsány. To je také důvodem, proč vznikla tato práce, která si klade za cíl analyzovat volební podporu Strany zelených.

1.1 Cíle práce a stanovení výzkumných otázek

Předmětem zájmu většiny geografů, politologů či sociologů bývají obvykle ty nejsilnější strany české politické scény a menší nebo okrajové strany a hnutí zůstávají na jeho periferii nebo jsou naprosto opomíjeny. Strana zelených dokázala uspět ve

volbách pouze jednou a zřejmě nedokázala vyvolat takový zájem, aby se jí dostalo větší pozornosti. Většina studií, pokud už Stranu zelených v textu zmíní, je obvykle velmi stručná a v analýze volební podpory této strany povrchní. Alespoň náznak hlubšího zájmu můžeme nalézt u jedné z novějších prací Pinka a kol. (2012), přesto jsou v rámci této knihy „zeleným“ věnovány pouze dvě strany textu.

Hlavním cílem práce je analyzovat a popsat volební podporu Strany zelených od roku 2006 a zjistit, zda existují nějaké charakteristické znaky, které podmiňují vyšší volební podporu ve vybraném území. Práce vychází z výsledků voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a sledovaným měřítkem je zejména podpora za územní jednotku správního obvodu obce s rozšířenou působností. Územní jednotka správního obvodu byla zvolena zejména z toho důvodu, že počet těchto celků je pro volební analýzu ideální a zároveň je studie, díky zvolenému řádovostnímu měřítku, unikátní.

Výzkumné otázky jsou tedy stanoveny následovně:

- Kde se nachází jádrové oblasti volební podpory?
- K jakým změnám došlo v územním rozložení volební podpory?
- Jaké jsou charakteristické znaky správního obvodu obce s rozšířenou působností podmiňující vyšší volební podporu?

V případě poslední položené otázky je východiskem rokkanovská teorie konfliktních linií s důrazem na rozpor materialismu a postmaterialismu, jehož hodnoty tvoří základní pilíř všech „zelených“ stran (Hloušek 2002, Kopeček 2005). Na tomto základě můžeme vyslovit následující hypotézu:

Volební podpora Strany zelených je podmíněna vyšším zastoupením postmaterialistických voličů ve správním obvodě obce s rozšířenou působností.

Postmaterialistické hodnoty jsou charakteristické pro městské obyvatelstvo s vyšším podílem vysokoškolsky vzdělaných osob a nižším věkem.

1.2 Struktura práce

Práce je tradičně rozdělena do dvou částí. V té první je věnována pozornost vývojovým trendům oboru volební geografie v zahraničí i u nás. Jsou zde nastíněny možné postupy

vycházející z metod běžně používaných v daném oboru, včetně již zmíněné teorie konfliktních linií. Čtenář je seznámen s historickým vývojem Strany zelených a změnami, jimiž za dobu své existence prošla. Dále jsou popsána základní pravidla, kterými se řídí parlamentní volby v České republice. V neposlední řadě jsou uvedeny metody, jež umožní analyzovat území volební podpory a její podmíněnosti. Území volební, supervolební či stálé podpory je zaznamenáno pomocí map a grafů. K definování podmiňujících faktorů slouží statistické metody, konkrétně korelační analýza a zejména regresní analýza.

Druhá část již využívá dříve popsaných metod, definuje jádrové oblasti volební podpory, její prostorové změny a vývojové trendy. Na základě výsledků regresních modelů jsou vyjádřeny možné předpovědi, které zároveň odpovídají na vyslovené hypotézy.

2 Teoretická část

Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole, tato část textu se věnuje teoretickému zarámování práce. Bude představena disciplína volební geografie, její historie, teoretické přístupy, jednotliví autoři a jejich díla. Stejně tak je důležité popsat vznik a vývoj Strany zelených, a to z důvodu lepší orientace pro případné čtenáře, kteří se v dané problematice neorientují. V závěru kapitoly bude popsán volební systém do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, jelikož znalost pravidel, kterými se řídí, je pro následnou analýzu volební podpory nezbytná.

2.1 Volební geografie

U různých autorů můžeme nalézt odlišné definice toho, co je volební geografie. Jako základ, můžeme předložit jednoduchou definici od významného volebního geografa Rona Johnstona, který ji definuje následovně: “The study of geographical aspects of the organization, conduct and results of elections“ (Johnston 2009: 187). Větu bychom mohli přeložit takto - geografie voleb je disciplína studující geografické aspekty organizace, průběhu a výsledků voleb¹.

Volební geografie se řadí do skupiny vědních oborů, které spadají do oblasti zájmu politické geografie. Vzhledem k faktu, že ústředním bodem oboru jsou volby, jež představují komplexní soubor jevů, je i volební geografie značně multidisciplinární obor. Poznatky čerpá z vědních disciplín geografie, politologie, sociologie, ale i ekonomie či sociální psychologie. Dnes můžeme považovat tento obor za dynamicky se rozvíjející, avšak situace se stát od státu výrazně liší. Důvodem toho je právě

¹ U některých autorů můžeme nalézt termín volební geografie, jiní naopak používají spojení geografie voleb. Jedná se však o zaměnitelné názvy téhož. Pro naše potřeby se budeme držet prvního jmenovaného.

zmíněná existence voleb v daném státě/území. Pokud se totiž žádné volby v konkrétní zemi nekonají, logicky není co zkoumat. Předmětem zájmu mohou být tudíž pouze takové země, kde dochází - ideálně - k pravidelnému opakování voleb do specifických zastupitelských sborů na jakékoliv úrovni. Dále je nutné si uvědomit, že zdaleka ne všechny státy světa, ve kterých se volby konají, jsou demokraciemi, tedy že jde o volby svobodné a rovné. Svobodné volby jsou totiž základní podmínkou dalšího zkoumání. Vzhledem k faktu, že na území tehdejšího Československa, potažmo celého území pod nadvládou komunistického Sovětského svazu, neexistovaly během období let 1948 až 1989 svobodné volby, nedocházelo ani k rozvoji oboru volební geografie. Zatímco země s tradicí konání demokratických voleb, tedy země západní Evropy a USA, dnes přinášejí nejnovější pohledy, koncepty a teorie do tohoto oboru, postkomunistické země spíše objevují a pokoušejí se aplikovat prostorové modely volebního chování ve vlastních specifických podmínkách (Madleňák, 2010).

Počátky oboru volební geografie lze nalézt již na začátku 20. století u představitele francouzské regionální školy Siegfrieda (1913), který na základě kartografické komparace map volebních výsledků a sociálních, ekonomických a fyzicko-geografických diferenciací hledal vzájemné vazby. Konkrétně v západní Francii v období Třetí republiky. Jeho práce se poté na dlouhá desetiletí stala vzorem pro další následovníky (Madleňák, 2010; Kostelecký, Čermák 2004). Druhou takovou prací byla studie amerického kulturního geografa Sauera (1918). Sauer se zde věnoval problémům ohledně vymezení volebních obvodů pro volby do Kongresu a společně se Siegfriedem položili základy vznikajícímu oboru (Madleňák, 2010).

K významnému posunu v oboru došlo díky kvantitativní revoluci. V 50. a 60. letech tak vznikla celá řada studií, které díky moderním statistickým metodám a nové výpočetní technice mohly hledat vazby, vztahy a možné zákonitosti mezi volební podporou konkrétní strany a dalšími faktory. Díky tomuto technologickému posunu byl položen základ pro budoucí výzkum ve volební geografii, jelikož nové práce představovaly dostatečnou datovou a informační základnu. Většina těchto prací se však zabývala pouze konkrétním typem voleb za dané území a nevysvětlovala, a ani se nesnažila, přinést obecnější východiska. Jako zásadní práci z tohoto období lze naopak považovat teoretickou studii norského politologa Steina Rokkana a amerického sociologa a politologa Seimoura Martin Lipseta, kteří se pokusili vysvětlit podobu stranického systému v návaznosti na volební chování voličů v Evropě (Kostelecký,

Čermák 2004; Hloušek 2002). Ke konceptu konfliktních linií – cleavages – více v podkapitole 2.2.

Od 70. a 80. let dochází mnozí autoři ke zjištění, že voliči se již automaticky neztotožňují se stranou, která hájí zájmy společenské vrstvy/třídy, do které daný volič náleží. Díky narůstajícím regionálním rozdílům volebního chování přestávaly platit zavedené představy a začaly se objevovat nové teorie, které se snažily zahrnout další aspekty, jež mohou ovlivňovat rozhodování voliče.

Volební geografie je ve většině zemí s dlouholetou tradicí demokratických voleb již plně etablovaný obor a kromě tradičního kvantitativního přístupu, který převažoval do 80. let 20. století, se rozvíjí přístupy a metody využívající různých kvalitativních metod. Vznikají studie zaměřující se na chování různých menšin apod. To se naopak nedá tvrdit o současném stavu poznání v zemích bývalého východního bloku, Českou republiku nevyjímaje. Vzhledem k absenci svobodných voleb po několik desetiletí neexistuje v těchto zemích dostatečné množství prací, které by důkladně mapovaly volební výsledky, chování voličů v čase či jednotlivé politické strany a jejich elektorát. Nicméně je zde snaha o zmapování základních geografických vzorců volebního chování, dochází k testování teorií, metod a přístupů, které jsou v západních zemích již ověřené a odpovídají místním podmínkám. V případě potřeby dochází k jejich úpravám a přizpůsobují se lokálním aspektům (Madleňák 2010: 129).

Jak již bylo uvedeno, česká volební geografie nemá prakticky žádnou tradici. Existuje sice několik kartografických map volebních okresů a volebních výsledků, publikovaných v padesátých letech (Roubík), nicméně tyto ojedinělé práce nebyly hlouběji zkoumány a díky nástupu komunismu v roce 1948 se o jakémkoliv výzkumu nedá hovořit (Blažek, Kostecký 1991). K postupnému rozvoji tohoto oboru dochází až po pádu komunistického režimu v roce 1989. Vznikají první studie zabývající se prostorovou diferenciací volebního chování, vztahem mezi rozhodováním voličů a nezávisle proměnnými či kontinuitou volebního chování před rokem 1948 a výsledky prvních svobodných voleb po roce 1989. První takovou významnou prací je studie Blažka a Kosteckého (1991), kteří na úrovni okresů analyzovali výsledky voleb do Federálního shromáždění a České národní rady v roce 1990. K těmto účelům použili výhradně kvantitativních metod, konkrétně shlukovou a regresní analýzu. Hledali rozdíly ve volební podpoře osmi nejvýznamnějších stran² s důrazem na rozdělení území

² Občanské fórum (OF), Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM), Křesťanská a demokratická unie (KDU), Hnutí za samosprávnou demokracii – společnost pro Moravu a Slezsko (HSD – SMS),

na Moravu a Čechy, respektive jednotlivé volební okresy. Pomocí regresní analýzy se pokusili o základní charakteristiku vazeb mezi volební podporou jednotlivých stran a nezávisle proměnnými; konkrétně šlo o data za vzdělání, zaměstnání, věk, životní úroveň, sídelní strukturu, sociálně patologické jevy a národnostní složení obyvatelstva. Výsledkem bylo například zjištění, že volební podpora Křesťanské a demokratické unie (KDU) v jednotlivých okresech klesá se zvyšujícím se počtem patologických jevů, tedy počtem rozvodů a trestných činů (Blažek, Kostecký 1991).

Další důležitou prací byl text Jehličky a Sýkory z téhož roku. Autoři si kladli otázku, zda se i přes dlouhé období komunistické nadvlády zachovaly oblasti s tradiční volební podporou těm politickým stranám, které existovaly před rokem 1948 i po roce 1989. Konkrétně se jednalo o analýzu stabilní volební podpory čtyř stran: Československá strana lidová (ČSL), Československá strana socialistická (ČSS), Československá sociální demokracie (ČSSD) a Komunistická strana Československa. Byly porovnávány výsledky voleb do Národního shromáždění za roky 1920, 1925, 1929, 1935 a 1946 s výsledky voleb do Federálního shromáždění z roku 1990. Na základě porovnávání dat představují autoři vlastní metodu, na jejímž základě vymezují území volební podpory a území stabilní volební podpory. Díky těmto postupům mohli určit jádra voličské základny, jejich posuny nebo jiné změny (Jehlička, Sýkora 1991).

Petr Daněk se podobným způsobem zaměřil na studii volební podpory jediné strany, a to KSČ. Analyzoval volby z let 1925 až 1946 a 1992 a hledal změny v územní podpoře vybrané strany. Současně hledal vazby mezi volebními úspěchy strany a socio-ekonomickými indikátory charakterizujícími společnost (Daněk 1993).

Studiu volební geografie se významněji věnuje již zmiňovaný Tomáš Kostecký a s ním celá řada dalších autorů přispívajících do Sociologického časopisu. Mezi těmito pracemi najdeme texty zabývající se například vlivem regionálního prostředí na rozhodování voličů (Kostecký, Bernard 2014), studie zabývající se případným vlivem odlišných charakteristik makroregionů na český stranický systém (Kouba 2007) nebo práci Malcové, která se zaměřila na vliv sousedského efektu na příkladu voleb do Senátu mezi lety 1996-2011 (Malcová 2012).

V průběhu let, kdy se volební geografie začala etablovat i u nás, se tímto oborem zpočátku zabývali výhradně geografové, případně sociologové a až s odstupem času se začínají objevovat také studie českých politologů. Důvodem byla nutnost obrodit tuto

Sociální demokracie (SD), Spojenectví zemědělců a venkova (SZV), Strana zelených (SZ) a Česká strana socialistická (ČSS).

vědní disciplínu, která se až v posledních letech začíná zajímat o volby nejenom z hlediska povrchního tabulkového či grafického znázorňování procentuální úspěšnosti politických stran ve volbách na různých úrovních. Díky zájmu politologické obce tak může docházet k dalšímu rozvoji oboru. Patří mezi ně například práce Stanislava Balíka (2006) nebo hned několik prací vznikajících kolem brněnských autorů Pink – Kyloušek. Ti vypracovali komplexní analýzu různých voleb na území města Brna (2007) nebo pro celou Českou republiku a Slovensko (2012).

2.1.1 Přístupy a trendy v současné volební geografii

V rámci volební geografie můžeme vymezit tři základní předměty zájmu podle jejího zaměření, dle Taylora a Johnstona (1979)³ jsou to:

1. *geography of voting* - prostorová diferenciací volebních výsledků a faktory podmiňující tuto diferenciaci
2. *geographical influences in voting* – vliv geografických faktorů na hlasování
3. *geography of representation (geography of power)* – význam prostorové diferenciací volebních výsledků a volebních systémů pro vytváření zastupitelských orgánů

Prostorová diferenciací volebních výsledků a faktory podmiňující tuto diferenciaci

Názory a teorie zabývající se prostorovou diferenciací volebního chování a voličem se v průběhu času měnily. Zpočátku existovala představa, že volič se rozhoduje na základě příslušnosti ke konkrétní společenské vrstvě/třídě, viz tvrzení, „že prostorová diferenciací politických orientací je pouze odrazem rozdílů ve složení obyvatelstva a všechno ostatní je jen „nepodstatné a náhodné““ (Butler, Stokes 1969, cit. v Kostecký, Čermák, 2004: 470). V průběhu času se ale měnil pohled na tyto mechanismy a s tím se objevovaly i nové teorie. Rozpadal se klasický model rozhodování voličů podle třídní příslušnosti a zjevných strukturálních změn ve společnosti. Patří sem Nairova teorie nerovnoměrného rozvoje (1977), kdy změny v prostorové diferenciací volební podpory jsou výsledkem nerovnoměrného rozvoje

³ Johnston později rozšiřuje tři základní okruhy zájmu volební geografie o dva další a částečně mění strukturu původních tří oblastí. My se však budeme držet původního dělení (Johnston 2000).

společnosti jako celku. Agnew (1987) naopak zdůrazňuje význam odlišného historického vývoje v konkrétním regionu/lokalitě, kdy byl tento region a jeho obyvatelstvo specificky formován díky místním událostem a podmínkám (Kostecký, Čermák 2004).

Obecně lze všechny tyto teorie rozdělit do dvou základních přístupů.

1. *kompoziční přístup*: Tento přístup předpokládá, že jedinec se rozhoduje podle příslušnosti k určité sociální vrstvě a další možné geografické a jiné vlivy jsou marginální. Je zde tedy nutná znalost strukturálního rozložení v daném regionu, okrese či volebním obvodě, na jehož základě poté uvažujeme předpokládané volební chování. Prostorová diferenciací je tedy jen výsledkem složení obyvatelstva na dané úrovni (Kostecký, Čermák 2003; Kostecký, Čermák 2004).
2. *kontextový přístup*: Druhý přístup naopak marginalizuje a upozaďuje význam volebního rozhodování jedince či skupiny na základě vybraných charakteristických znaků. Důraz je kladen na prostorový kontext, kdy dva jedinci náležící do stejné sociální skupiny, ale žijící v odlišných regionech, budou mít jiné volební preference. Je zde zkoumán vliv místního okolí, vazby mezi jedincem a skupinou nebo mezi jednotlivými skupinami uvnitř vymezeného prostoru, důležitý je i historický vývoj v daném území (Kostecký, Čermák 2004).

Vliv geografických faktorů na hlasování

Geografickými faktory jsou myšleny vlivy, které souvisejí s polohou a vnímáním prostoru jedincem či odlišné působení politických stran na jedince ve vymezeném prostoru. Rozlišujeme čtyři možné faktory, které do jisté míry mohou ovlivňovat volební preference jedince:

1. *sousedský efekt*: Kandidát často získává oproti očekávání větší počet hlasů v obvodě, kde se narodil, žije nebo pracuje. Takový efekt lze vysledovat spíše u nezávislých kandidátů, kterými jsou často místní politické či jiné elity. Výrazněji se vyskytuje u většinových volebních systémů.
2. *efekt nákazy*: Lidé se mnohdy rozhodují nejen na základě vlastního úsudku, ale jsou ovlivňováni svým okolím (spolužáky, kolegy, rodinou, známými),

a to vědomě či nevědomě. Obvykle se jedná o vazbu pozitivní (přejímání volebních preferencí, koho bude dotyčný volit), méně často o volbu negativní (odmítnutí konkrétního kandidáta nebo strany). Jedná se asi o nejčastější geografický faktor.

3. *hlasování o sporném bodu*: Může mít vliv tehdy, pokud se v předvolebním souboji objeví téma, které je pro určitý region významné či palčivé. Voliči se často rozhodují právě a pouze na základě přístupu strany k takovému tématu, ačkoliv se s profilem strany jinak neztotožňují. Obvykle se tento efekt vyskytuje v zemích s volebním systémem poměrného zastoupení.
4. *efekt kampaně*: Je charakteristický pro většinové systémy s vícemandátovými volebními obvody. Význam může hrát, pokud je pro politické stany důležité získat voliče v konkrétních obvodech/státech⁴, zejména pak tam, kde je velké množství nerozhodnutých voličů.

Význam prostorové diferenciací volebních výsledků a volebních systémů pro vytváření zastupitelských orgánů

Třetím oborem zájmu volební geografie je typ volebního systému a vymezení volebních obvodů, kde strany a jednotlivci kandidují. Rozlišujeme dva základní volební systémy (většinový a poměrný), přičemž pro každý z nich existují podstatné rozdíly a z nich vycházející případné komplikace. Předmětem zájmu předkládané práce jsou volby do dolní komory parlamentu, které fungují na principu poměrného zastoupení, který bude konkrétně popsán v kapitole 2.4.

V případě vymezení volebních obvodů existují dvě možnosti, jak ovlivňovat rozdílné výsledky mezi odevzdanými hlasy a získanými mandáty. Manipulace s volebními obvody se týká zejména určením jejich tvaru, tedy stanovením hranic a demografickým složením obvodu. První možností, jak ovlivnit a zmanipulovat výsledky voleb, je metoda malaportionment. Jedná se spíše o pasivní metodu manipulace, kdy hranice volebních obvodů zůstávají po dlouhou dobu nezměněny a nereflktují tak změny v sídlení struktury obyvatelstva. Výsledkem je posilování obvodů s menším počtem obyvatel, čímž je umocněna váha jejich hlasu. Druhou

⁴ Typickým příkladem jsou prezidentské volby v USA, kde je důležité získat na svou stranu voliče v konkrétních státech, přičemž absolutní většina získaných hlasů nemusí automaticky znamenat celkové vítězství, viz volby z roku 2000 mezi Gorem a Bushem ml.

variantou manipulace s obvody je metoda gerrymandreingu⁵. Jedná se o manipulaci s vytyčováním hranic obvodů tak, aby se uměle měnila struktura obyvatelstva uvnitř potřebného obvodu, čímž dochází ke koncentraci či roztříštění určité skupiny voličů (Kubát 2004: 309-311).

S výzkumem na poli volební geografie také zásadně souvisí způsob, jakým směrem se autor vydá po stránce metodologické. „Pokud chce kdokoli testovat validnost kompoziční a kontextové hypotézy v praxi, nutně potřebuje informace o voličském chování jednotlivých voličů společně s jejich osobními charakteristikami, a také, kvůli znalosti prostorového kontextu, další informace o místě regionu, ve kterém volič žije“ (Kostecký, Čermák 2003: 531). Případnému zájemci se nabízejí dvě odlišné možnosti, kterými se hodlá vydat. Jedná se o využití metody analýzy agregátních dat nebo analýzy sociologických výběrových šetření na individuální úrovni. Obě dvě varianty skýtají určité výhody i nevýhody, které zde budou představeny.

Metoda využití analýzy agregátních dat byla hojně využívána od prvních studií zabývajících se volebním chováním. Jistý přelom nastal v průběhu 50. let, kdy Robinson (1950) ve své studii poukázal na jeden z problémů používané metody. Dokázal, že potvrzení určité korelace na jedné úrovni ještě automaticky nemusí znamenat stejný výsledek i na úrovni jiné (ve smyslu stupnice volební okrsek/obec/kraj/stát apod.). Uvedenou chybu označil jako „*ecological fallacy*“, v překladu ekologickou chybu. To bylo také důvodem, proč se mnozí badatelé na delší dobu přiklonili spíše k využívání druhé jmenované metody. Problémů ohledně využití agregovaných dat je ovšem více. Při snaze získat data za sledované územní celky často nastává problém, že směrem k menším celkům obvykle klesá množství dostupných dat. Dále vzniká problém, kdy nezávisle proměnné vysvětlující volební preference mohou vzájemně silně korelovat, což vede k otázce, co je příčinou a následkem. Poté mluvíme o multikolinearitě, se kterou se samozřejmě snažilo vypořádat mnoho autorů. Nejznámějším z nich je nejspíš Garry King (Kostecký, Čermák 2003). Při práci s volebními výsledky se sice jedná o velký soubor, ale pokud volební účast klesá pod 90 %, je na místě opatrnost s interpretací závěrů analýzy. Volební výsledky navíc vyjadřují pouze ochotu volit, a to, koho jedinec volí, může mít více důvodů – strana

⁵ Tento způsob manipulace je odvozen od jména bývalého demokratického guvernéra státu Massachusetts Elberidge Gerryho, který upravoval hranice obvodů tak, aby zvýhodňoval svoji stranu v senátních volbách.

prosazuje hodnoty voliče, volič sympatizuje s vedoucím představitelem strany nebo vyslyší rady rodiny či známých (Kostecký, Čermák 2004).

Na druhé straně ani další jmenovaná metoda nepředstavuje ideální způsob, jak zkoumat volby a otázky s nimi spojené. Prvním nedostatkem je existence tzv. „výběrové chyby“, která je nutnou součástí každého výběrového šetření, jelikož informace získané tímto způsobem představují pouze zlomek z celkové populace a provést šetření zahrnující všechny jednotky je nemožné. Současně je prakticky nemožné získat informace od dostatečného počtu respondentů v každém sledovaném území (v našem případě se jedná o SO ORP). Taková metoda je tedy zejména v případě diplomové práce naprosto nereálná. Výběrové šetření také předpokládá, že bude prováděno metodou náhodného výběru, což už z principu nelze, jelikož to zakazuje zákon. Výběrová šetření zaměřená na politická témata nemusí zdaleka odpovídat realitě, volič může zamlčet své reálné rozhodnutí, a to z důvodu autostylizace nebo jiného. Častá je také neochota, zejména k politicky orientovaným dotazníkovým šetřením. Sama návratnost dotazníků se navíc pohybuje pouze kolem 50% až 60% hranice (Kostecký, Čermák 2003: 533-536).

2.2 Teorie konfliktních linií

Politické strany jsou jakýmsi zprostředkovatelem a současně zrcadlem mezi rozpory, které panují uvnitř společnosti a jsou přenášeny na fungování státu. Michal Klíma se ve své knize ptá: „Jaký je však vztah mezi sociální strukturou a politikou? Jinými slovy, v jaké míře je existence a síla politických stran závislá na volebních preferencích občanů, odrážejících politické rozpory ve společnosti?“ (Klíma 2003: 65). Podobnou otázku si kladou a kladli již mnozí geografové, sociologové nebo politologové a s menším či větším úspěchem nalézali odpověď. S jednou takovou odpovědí přišli i politologové Stein Rokkan a Seymour Martin Lipset v knize *Party Systems and Voter Alignments* (1967) na konci šedesátých let 20. století. Jejich teorii můžeme považovat za dominantní metodu přístupu ke studiu prostorové variability volebního chování.

Teorie konfliktních linií (cleavages)⁶ byla nejspíše první prací, která se pokusila obecněji osvětlit prostorovou diferenciaci volebního chování na území některých států Evropy, a to na základě historických procesů a událostí, na jejichž základě se následně formuloval stranický systém v jednotlivých zemích. Teorie vychází z předpokladu, že uvnitř každé společnosti dochází k fragmentaci do odlišných sociálních skupin. Pro vznik možné konfliktní linie je nutné, aby si taková skupina uvědomila vlastní identitu, následkem čehož může mezi takovými skupinami docházet k rozporům. Pokud je tlak mezi nimi dostatečně dlouhodobý, existuje možnost vzniku právě konfliktní linie (Hloušek, Kopeček 2005). Zásadním faktorem pro vznik a strukturu konfliktních linií v evropských státech byly dva dlouhodobé historické procesy. Jedná se o národní a průmyslovou revoluci (Hloušek 2002: 399). S nástupem národní revoluce dochází ke vzniku moderních národních států do té podoby, jak je známe dnes. Integrace regionů do jednoho státního celku však v mnohých případech měla negativní efekt a díky odlišným etnickým, jazykovým a dalším atributům, můžeme dodnes sledovat separatistické tendence. Vznik moderních států znamenal konflikt mezi *centrem a periferií* (Hloušek, Kopeček 2005). Na základě této konfliktní linie můžeme poměrně snadno identifikovat strany, které se profilují ve smyslu regionálního charakteru. V českém stranickém spektru je to například strana Moravané. Současně se vznikem moderních národních států docházelo, převážně v absolutistických zemích, ke snaze oslabit vliv církve na vládu. Díky těmto snahám můžeme definovat druhou konfliktní linii *církev versus stát*, na jejímž počátku byla národní revoluce (Hloušek, Kopeček 2005: 20-21). Tento rozpor dal vzniknout mnohým křesťanskodemokratickým stranám. V případě Česka je takovou stranou Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL), která hájí myšlenky katolické víry.

Stejně jako národní revoluce, tak i průmyslová revoluce do jisté míry zapříčinila vznik dalších dvou konfliktních linií. Tato revoluce sebou přinesla zásadní společenské změny. Hlavním důsledkem byla industrializace Evropy, což znamenalo zásadní restrukturalizaci na trhu práce a s tím spojené přesuny obyvatelstva a výraznou urbanizaci Evropy, zejména západních a částečně i středoevropských zemí. Díky významnému pohybu obyvatelstva a rozdílným požadavkům obyvatel měst, vznikl další konflikt *město versus venkov*. Typickým příkladem takového rozporu jsou různé agrární

⁶ Termín cleavages je zde do českého jazyka překládán jako slovo rozpor. Dle Klímy rozpor znamená: „sřet odlišných zájmových skupin o přisvojení si co největší části omezených materiálních či nemateriálních hodnot“ (Klíma 2003: 65). Další čeští autoři uvádějí překlady jako např. „štěpení“ (Říchová 2000), „konflikt“ a „rozštěpení“ (Novák 1997) (Hloušek 2007: 362).

strany hájící zájmy zemědělců. V historii byla takovou stranou Agrární strana, dnes marginální Strana venkova. Poslední čtvrtou konfliktní linií, kterou Rokkan s Lipsetem na počátku stanovili, je spor mezi *vlastníky a pracujícími*. Tuto linii považovali autoři za nejdůležitější (Rokkan, Lipset 1967: 46). Poslední linie poměrně dobře vystihuje konflikt levice – pravice, kdy strany hájící pracující představují sociálnědemokratické a dělnické strany. V České republice jmenujme Českou stranu sociálně demokratickou (ČSSD) a na druhém pólu Občanskou demokratickou stranu (ODS).

Čtyři uvedené konfliktní linie představují základ teorie, kterou byli oba autoři postupem času donuceni revidovat a podrobit vlastní kritice. Přesto se jedná o zásadní a klíčový metodologický základ, kterým se dnes řídí mnozí badatelé a většina prací zkoumající prostorovou diferenciaci volebních výsledků vychází právě z jejich hypotézy. Rokkan s Lipsetem varovali před absolutizací jejich teorie a upozorňovali na možnou existenci výjimek (Hloušek, Kopeček 2005: 21).

Tab. 1 – Teorie konfliktních linií Steina Rokkana

	Teritoriální dimenze	Funkcionální dimenze
Národní revoluce	Centrum-periferie (1)	Stát-církev (2)
Průmyslová revoluce	Město-venkov (3)	Vlastníci-pracující (4)

Zdroj: Hloušek, 2002

2.2.1 Zařazení SZ dle „cleavages“

Původní teorie konfliktních linií vyústila v hypotézu o jakémsi „zamrznutí“ stranického systému, kdy západoevropské systémy měly prakticky stejnou podobu na přelomu 19. a 20. století a v 60. letech 20. století, tedy v době vzniku teorie.

Šedesátá léta znamenala „rozmrznutí“ stranického systému. Mladá generace, která již vyrůstala v době materiálního přebytku a bezpečí (welfare state)⁷ hledala nové hodnoty s důrazem na sebevyjádření a individuální kvalitu života, s tím je spojena snaha o větší politickou participaci (Hloušek 2002: 403). Tyto změny v hodnotovém žebříčku identifikoval sociolog Ronald Inglehart v 70. a 80. letech, přičemž hodnoty nastupující

⁷ Welfare state je označením pro sociální stát, neboli stát blahobytu.

mladé generace označil jako postmateriální, což mělo zásadní vliv na klasickou identifikaci voliče ve stranickém systému. Původní rozpory tedy byly do jisté míry nahrazeny nebo spíše překryty rozporem *materialismus – postmaterialismus*. S nástupem postmaterialistických hodnot se otevřel prostor pro vznik nových politických stran, které by se zasazovaly o jejich implikaci. Tyto strany jsou označovány jako “nová levice“ a nejvýrazněji se prosadily strany zelených (Hloušek 2002: 404; Hloušek, Kopeček 2005: 24). Ekologické (zelené) strany tak zaznamenaly svůj vzestup během 70. let v západoevropských zemích a představovaly typického zástupce postmateriálních hodnot. Mezi základní témata zelených patří ekologie, trvale udržitelný rozvoj, zájem o země třetího světa, ochrana menšin, drogová problematika nebo rovnost pohlaví.

Nabízí se však otázka, do jaké míry a zda vůbec, je česká společnost postmaterialistická⁸ a zda zvyšující se procento postmaterialistů v České republice současně implikuje vyšší volební zisky takovýmto stranám, konkrétně pak Straně zelených.

2.3 Historie a profil SZ

Vzhledem k tématu předkládané práce je nezbytné představit Stranu zelených. V následujících podkapitolách se blíže seznámíme s historií strany, která za dobu svého působení prošla několika významnými změnami. Historie SZ by se tak dala rozdělit do tří fází, jež kopírují názvy podkapitol. Odlišná profilace strany během jejího vývoje byla také důvodem, proč se diplomová práce zabývá rozbořem parlamentních voleb až od roku 2006 dále. S určitou nadsázkou by se dalo napsat, že jde o dvě „jiné“ strany.

⁸ Tématu postmaterialismu v České republice se podrobně věnuje například Ladislav Rabušic. Ten sice na základě výzkumů, které zde probíhají, předpokládá vzrůstající tendenci podpory postmaterialistických orientací v populaci, nicméně je skeptický ohledně validity indikátorů, kterými je míra postmaterialismu měřena (Rabušic 2000: 11).

2.3.1 Vznik strany a období 90. let

Před rokem 1989 v Československu neexistovala žádná strana zaměřená na životní prostředí a ekologická témata. V době komunistické totality sice můžeme pozorovat určité náznaky v podobě existence různých environmentálních skupin, nicméně šlo spíše o výjimky v tehdejší společnosti. Jejich význam však rostl s blížícím se pádem režimu⁹.

Vznik strany se datuje k 6. lednu 1990, kdy se zakládající ekologičtí členové domluvili v karlínské hospodě U Kazdů¹⁰. Dne 17. 2. 1990 došlo ke spojení se Slovenskou Stranou zelených a do čela byl zvolen její první předseda Jan Ječmínek. Ještě před založením SZ došlo ke skandálu ohledně nově vznikající Československé strany zelených (ČSZ), což se bohužel později přeneslo i na SZ. ČSZ se stala nedůvěryhodnou mezi environmentalisty a ekologickými aktivisty poté, co se objevily informace o napojení některých jejích členů na tehdejší Státní bezpečnost. Naprostá diskreditace byla dokonána po ohrazení některých aktivistů a spolků z údajné podpory ČSZ, která se pod tíhou událostí raději sama rozpustila. Přesto však měly tyto faktory neblahý vliv i na SZ. Mnozí významní ekologičtí představitelé raději vstoupili do jiných nově utvářených stran a ekologická hnutí chovala k SZ po celá 90. léta nedůvěru (Kopeček 2005: 1579; srov. Pečínka 2002).

Strana se od počátku profilovala poněkud odlišně od klasických západoevropských zelených stran, ačkoliv její zaměření bylo také ekologického směru. Přesto však byla mnohem méně radikální, postrádala témata jako práva menšin, naopak byla vnitřně neukotvená ohledně odmítání jaderné energie. Poněkud nezvyklý byl důraz na prevenci kriminality a právo (Kopeček 2005: 1580). V prvních volbách do České národní rady SZ získala 4,1 % a nepřekonal tak 5% volební klauzuli. Stejně dopadla i v komunálních volbách téhož roku. Rozdělení Československa předcházela rozpad českých a slovenských zelených v létě 1991, takže do parlamentních voleb roku 1992 už kandidovala každá strana samostatně. Před těmito volbami se SZ dohodla na

⁹ Vůdčím představitelem environmentalistů v tehdejší Československu byl Ivan Dejmal, který v roce 1987 založil první „zelenou“ organizaci Ekologická společnost (ES) (Ústav pro studium totalitních režimů, Proměny v 80. letech, 2014).

¹⁰ Oficiálně strana vznikla 3. 2. 1990 registrací na Ministerstvu vnitra (MVČR, seznam politických stran).

spolupráci s Československou stranou socialistickou a Zemědělskou stranou, vznikla tak Liberálně sociální unie (LSU). Přestože vstup do koalice odradil některé členy SZ i její voliče, SZ na tomto spojení „vydělala“ a získala tři mandáty v České národní radě¹¹. Malá podpora spoluúčasti na koalici v LSU zapříčinila vystoupení SZ z ní, což ve výsledku nemělo žádný kladný efekt. Preference strany se dále zhoršovaly a ani změny ve vedení strany nevedly k úspěchu. Strana se navíc stále více přibližovala k České straně sociálně demokratické, a to jen prohlubovalo pokles volební podpory. V roce 1996 se například strana ani neúčastnila parlamentních voleb, kvůli zmatkům při sestavování kandidátní listiny. Volební výsledky se během druhé poloviny 90. let pohybovaly pouze kolem 1 % hlasů na všech úrovních voleb (Kopeček 2005; Pečinka 2002).

2.3.2 Transformace a „tmavozelená revoluce“

Zásadním zlomem pro další směřování strany byl rok 2002. V této době došlo k výraznému sblížení s ekologickými iniciativami a hnutími. Noví lidé ve straně ji přiblížili k západoevropskému standardu¹². Došlo k radikalizaci názorů na ekologická témata, posílila se podpora menšin, práv žen, začal se klást důraz na problematiku rozvojových zemí nebo dekriminizaci měkkých drog. Za těmito programovými změnami stál především Jakub Patočka. Jak uvádí Lubomír Kopeček (Kopeček 2005: 1581): „Nový program tedy znamenal profilové přiblížení libertariánně-postmaterialistickému ‚standardu‘ většiny západoevropských zelených stran“.

V parlamentních volbách v roce 2002 strana získala 2,36 %. Na tento výsledek měla zásadní vliv podpora strany od Brandýského fóra (BF). BF představovalo nezávislou iniciativu několika sdružení a aktivistů¹³. Ti nejen přišli s výzvou Dejme šanci zeleným, ale současně se podíleli na revizi stávajícího programu strany (Kopeček 2005: 1585). Příchod nových členů významně pozměnil rovnováhu sil uvnitř strany, což mělo za následek mocenský boj mezi původními a novými straníky, kteří se označovali jako „tmavozelení“. Na mimořádném sjezdu v roce 2003 zvítězili takzvaní „tmavozelení“ a novým předsedou strany se stal Jan Beránek. Netrvalo však dlouho

¹¹ LSU v roce 1992 získala 6,5 %, 3 z 16 mandátů pro stranu poté připadly právě zeleným.

¹² Tento trend již na počátku zaznamenali Jehlička a Kostecký v článku věnovaném možnému obrodě českých zelených po parlamentních volbách v roce 2002 (Kostecký, Jehlička 2003).

¹³ Patřili sem např. Michael Kocáb, Jan Keller, Petr Uhl či Jan Kraus.

a na povrch začal vystupovat nový problém. Vládní křídlo vedené Janem Beránkem, a hlavně již zmiňovaným Jakubem Patočkou, bylo kritizováno za autoritářské vedení strany. Jako výraz nesouhlasu s takovýmto přístupem rezignovali dva místopředsedové Dalibor Stráský a Ondřej Liška. Byla také založena Otevřená platforma, jež se vymezovala proti direktivnímu způsobu vedení a měla za cíl její demokratizaci dovnitř strany (Kopeček 2005: 1587). Pod tlakem těchto událostí a dalším volebním neúspěchu došlo v roce 2005 k převážení moci. Jakub Patočka a Jan Beránek společně s jejich podporovateli odešli ze strany a založili vlastní hnutí Zelení¹⁴. Se zvolením nového předsedy Martina Bursíka započala nová éra SZ. Nedlouho po jeho zvolení strana začala získávat na popularitě, překonávat 5% klauzuli v předvolebních odhadech a dostávat se do středu mediálního dění. Strana si ještě před volbami sama analyzovala volební zákon a teprve poté se dle možností rozhodovala, koho do volebních kandidátek nasadí. Samotná volební kampaň byla značně decentralizovaná a odehrávala se prakticky jen ve velkých městech. Výrazná kampaň byla vedena v Brně Ondřejem Liškou, který na sebe silně upoutal pozornost ostatních členů strany (Matušková 2010: 139). Výsledkem byl historický úspěch v parlamentních volbách v červnu 2006, kdy zelení získali 6,29 %, tedy 6 mandátů v dolní sněmovně. Následovalo povolební vyjednávání s ODS a KDU-ČSL, se kterými později SZ vytvořila vládní koalici. Za tento postup bylo vedení mnohými členy kritizováno, jelikož strana měla svým profilem daleko blíže k ČSSD. Důvodem pro odmítnutí přistoupit na společné vládnutí s ČSSD však byl nesouhlas s jejím tehdejším těsným spojenectvím s KSČM a existovaly obavy z možné třeba i menšinové vlády s tajnou podporou komunistů¹⁵.

2.3.3 Současná podoba SZ

Rokem 2006 se strana definitivně stabilizovala a její politický profil lze označit jako pevný či konstantní. Samozřejmě, že uvnitř strany probíhaly a probíhají konflikty, ale ty se nevyhýbají snad žádné politické straně, potažmo straně parlamentní. Působení ve středo-pravicové vládě se neslo v nelibosti části zástupců SZ, argumentem však může

¹⁴ Toto hnutí je prakticky od roku 2010 nečinné.

¹⁵ Tehdejším předsedou ČSSD byl Jiří Paroubek, jenž dovedl stranu k druhému místu těsně za vítěznou ODS, nedokázal však najít žádného partnera do vlády, snad s výjimkou právě zmiňovaných komunistů.

být zisk čtyř ministerských postů v tehdejší vládě¹⁶. Během vlády v koalici vystoupil ze SZ Petr Uhl, známá byla také aféra kolem poslankyně Olgy Zubové, která si založila vlastní stranu Demokratickou stranu Zelených. Vládní koalice se v roce 2009 rozpadla a do čela strany se posléze dostal Ondřej Liška. SZ byla součástí nepopulární vládní koalice a možná i z toho důvodu neuspěla v roce 2010. Další příčinou neúspěchu může být probíhající ekonomická krize a obecný odklon voličů od témat zaměřených na životní prostředí, či práva žen, respektive od takových témat, která mají právě zelení ve svém volebním programu. Dá se předpokládat, že občané budou upřednostňovat jiné problémy, jako je nezaměstnanost, ekonomický růst apod. Tato úvaha jednoduše přichází na mysl, je však těžko měřitelná a ověřitelná, tudíž jde pouze o spekulaci. Stála by ovšem za hlubší zamyšlení a diskuzi.

Po neúspěšných volbách do dolní sněmovny v letošním roce rezignoval i poslední předseda SZ Ondřej Liška. Strana je tedy momentálně bez předsedy, ačkoliv ten na posledním sjezdu strany letos v lednu svůj post obhájil.

Na základě výše zmíněných informací, kdy strana došla zásadních změn od roku 2002, bude analýza volební podpory SZ zaměřena na období posledních voleb do dolní sněmovny; konkrétně se jedná o volby z let 2006, 2010 a 2013.

Předsedové Strany zelených:

1. Jan Martin Ječmínek	1990-1991
2. Aleš Mucha	1991-1992
3. Jaroslav Vlček	1992-1995
4. Emil Zeman	1995-1999
5. Jiří Čejka	1999-2002
6. Miroslav Rokos	2002-2003
7. Jan Beránek	2003-2005
8. Martin Bursík	2005-2009
9. Ondřej Liška	2009-2014
10. (dočasně) Jana Drápalová	

¹⁶ Při šesti zástupcích v dolní sněmovně.

2.4 Volby a volební systém do PSP ČR

Svobodné volby představují jeden ze základních pilířů demokratické společnosti. Můžeme rozlišit několik druhů voleb, které se konají v České republice. Jedná se o volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (PSP ČR)¹⁷, krajské volby, komunální volby, volby do Evropského parlamentu a nově také prezidentské volby. Na základě původní teorie Reifa a Schmitta dělíme volby do dvou kategorií – prvního a druhého řádu. Volby prvního řádu představují takové volby, které rozhodují o rozložení moci do dolních sněmoven¹⁸. V případě České republiky se volbám prvního řádu částečně blíží komunální volby, a to svou volební účastí¹⁹ (Reif a Schmitt 1980: 8). Pro potřeby této studie si postačíme pouze se stručným popisem voleb a volebního systému do PSP ČR.

Dle Ústavy se jedná se o volby rovné, všeobecné, přímé a tajné (Ústava ČR 1993, hlava II., čl. 18). Na základě výsledků voleb je rozděleno 200 mandátů. Poslanci jsou voleni na čtyřleté volební období, pokud se nekonají předčasné volby. Území je rozděleno do čtrnácti vícemandátových volebních obvodů, které se shodují s hranicemi jednotlivých samosprávných krajů. Vzhledem k rozdílnému počtu obyvatel jednotlivých krajů se liší i počet přerozdělených mandátů. Jak uvádí Mrklas, tak „se ČR stále řadí k zemím se spíše velkými volebními obvody, jež obecně napomáhají slabším politickým stranám“ (Mrklas 2004: 107). Jedná se tedy o systém poměrného zastoupení. K přepočtu hlasů na mandáty slouží d'Hondtova metoda volebního dělitele, která naopak mírně upřednostňuje silnější strany a určitým způsobem vyvažuje celý volební systém. Pro úspěch ve volbách je dále nutné překonání volební klauzule, která je stanovena na 5 % pro jednu stranu, 10 % pro dvoučlennou koalici, 15 % pro tříčlennou koalici a 20 % pro vícečlennou²⁰. Každá strana předkládá kandidátní listinu pro

¹⁷ Horní komoru představuje Senát Parlamentu České republiky.

¹⁸ Tím jsou myšleny různé formy zákonodárných sborů na národní úrovni, v případě ČR jde o Poslaneckou sněmovnu.

¹⁹ Prezidentské volby se v ČR konaly zatím jednou a volební účast byla na úrovni voleb prvního řádu. Tento fakt však zřejmě vychází z velkého očekávání voličů, jelikož se takto prezident volil poprvé v historii. Lze očekávat, že zájem voličů bude s přibývajícím časem opadat. Prezidentské volby lze řadit do kategorie prvního řádu pouze u prezidentských systémů, přičemž v ČR je zaveden systém parlamentní demokracie (Reif a Schmitt 1980: 8).

²⁰ Volební zákon prošel úpravou v roce 2002.

jednotlivé volební obvody, přičemž tato listina je vázaná. Voliči však mohou do značené míry ovlivnit volitelnost jednotlivých kandidátů z nevolitelných míst, a to díky využití preferenčních hlasů, kdy každý volič může udělit maximálně dva takovéto hlasy zakroužkováním daného kandidáta.

Z výše zmíněného jasně vyplývá, že nastavení volebního systému výrazně ovlivňuje výsledek voleb a s tím přichází i otázka, jak takový systém po technické stránce nastavit, aby jeho výstupy byly v dobré shodě s odevzdanými platnými hlasy voličů. Na to bohužel neexistuje univerzální odpověď a návod. Existuje sice více indexů, které do jisté míry měří míru proporcionality či naopak disproporcionality, zásadní je však otázka, proč k takové deformaci v konkrétní zemi dochází a koho tím zvýhodňuje (Kubát 2004: 291). Podobně reaguje např. Klíma: „S hledáním ideálního volebního mechanismu je to jako s perpetuem mobile. Každý soubor volebních pravidel má své výhody i nevýhody. V tom či onom prostředí, v tom či onom čase se zvýrazní více jeho výhody či nevýhody. Je tudíž primárně třeba analyzovat celkové prostředí dané společnosti a návazně stanovit parametry, které by měl optimální volební systém splňovat“ (Klíma 2001: 94).

3 Metodika výzkumu a data

Otázka metodologického uchopení analýzy volební podpory může na první pohled vypadat jako jednoduché představení volebních výsledků a jejich převedení do podoby map či tabulek, nicméně v oboru volební geografie se etablovalo poměrně rozsáhlé množství zejména statistických metod. Pro komplexní analýzu volební podpory Strany zelených je tedy nezbytné využít mnohých metod, které budou v této kapitole blíže představeny a popsány. Kromě vymezení území volební podpory za zvolené řádovostní celky, kombinující metodu Jehličky a Sýkory (1991), je využito Pearsonova korelačního koeficientu nebo regresní analýzy. S použitím zmíněných metod a některých dalších bude analyzována volební podpora Strany zelených s důrazem na správní obvody obcí s rozšířenou působností ve volbách do PSP ČR v letech 2006, 2010 a 2013.

3.1 Výběr územní úrovně

K volební analýze se nabízí několik variant, které zachycují případnou regionální diferenciaci výsledků voleb. Jedná se zejména o úroveň obcí, samosprávných obvodů obcí s rozšířenou působností (SO ORP), okresů nebo krajů. Úroveň obcí je sice velmi detailní, ale zejména případné kartografické zobrazení na takové úrovni může být značně nepřehledné až matoucí a pro naše účely spíše nevhodné. Zachycení volební podpory na úrovni okresů je velmi populární a často používané. Počet okresů je navíc dostatečný pro statistické výpočty a přehlednou vizualizaci, současně také existuje velké množství agregátních dat na této úrovni. Problémem však je, že okresy byly ke konci roku 2002 zrušeny²¹. Úroveň krajů naopak svým malým počtem neodpovídá potřebám této práce. K výzkumu byly nakonec zvoleny SO ORP, jejich počet je pro hlubší

²¹ K 1. lednu 2003 byly zrušeny okresní úřady dle zákona č. 320/2002 Sb.

analýzu ideální. Určitý problém nastává v omezené dostupnosti agregovaných dat na této řádovostní úrovni. Data jsou obvykle dostupná na úrovni okresů nebo krajů, nicméně tento problém byl nakonec překonán.

3.2 Datová základna

K práci byla využita agregátní data na úrovni SO ORP. Problém s jistou dostupností relevantních dat za SO ORP byl zmíněn již v předešlé podkapitole. Přesto bylo přistoupeno k této řádovostní úrovni, jelikož se zatím žádná jiná studie nezabývala tématem volební geografie za uvedené územní jednotky. Původním záměrem bylo nashromáždit údaje socioekonomického, demografického či sociokulturního charakteru. Tento záměr byl naplněn pouze částečně, přesto bylo možné přistoupit k plnohodnotné analýze.

Období sledované v této diplomové práci počíná rokem 2006 a končí rokem 2013. Pro účel analyzovat volební výsledky (nejen) Strany zelených bylo využito údajů, které poskytuje Český statistický úřad (ČSÚ). Konkrétně se jedná o data z internetových stránek volby.cz za volby do PSP ČR v letech 2006, 2010 a 2013.

Pro sběr nezávisle proměnných (faktorů) ovlivňujících volební podporu SZ bylo opět využito datové základny poskytnuté ČSÚ. Zde se jednalo zejména o informace z posledního sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011 (SLDB 2011), případně z dalších ročenek ČSÚ. Pro získání dat u proměnné nezaměstnanost posloužily údaje získané z integrovaného portálu Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV).

3.2.1 Výběr nezávisle proměnných

Na základě analýzy studií zabývajících se volebním chováním bylo přistoupeno k hledání možných a současně předpokládaných vazeb mezi volební podporou SZ na úrovni SO ORP a nezávisle proměnnými/indikátory. Zvolené indikátory případné volební podpory by měli částečně korespondovat s dříve představenou rokanovskou teorií konfliktních linií, zejména pak s linií materialismus versus postmaterialismus. Zelené strany vznikaly v zemích západní Evropy a jsou považovány právě za typického

představitelů postmaterialistických hodnot (např. Hloušek 2002). Po důkladné rešerši existujících dat a na základě výše zmíněných potřeb bylo vybráno sedm nezávisle proměnných.

Věk

Jedná se o indikátor charakterizující demografickou strukturu společnosti. V souladu s předpokladem, že zastánci postmateriálních hodnot a případní voliči zelených stran se rekrutují z řad mladších věkových skupin (Hloušek 2002: 404; Hloušek, Kopeček 2005: 24), by pozitivní vazba mezi volební podporou SZ a indikátorem věku měla posilovat při snižující se hodnotě nezávisle proměnné. Jako hodnota tohoto ukazatele byl použit index stáří. Index vyjadřuje, kolik obyvatel ve věku 65 let a více připadá na 100 dětí do 15tého roku věku. Nejedná se přímo o průměrný věk společnosti ve vymezeném prostoru, ale spíše ukazuje na stárnutí a „stáří“ sledované populace.

Vzdělání

Tato proměnná vysvětluje vzdělanostní strukturu společnosti. Stupeň vzdělání jedince může představovat významný faktor pro rozhodování se o své politické příslušnosti a udělení hlasu konkrétní straně ve volbách. Tato proměnná je definována jako podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním na celkové populaci ve věku 15 a více let.

Urbanizace

Proměnná urbanizace zachycuje konfliktní linii venkov versus město. Míra urbanizace udává podíl obyvatelstva žijícího na území měst. V případě této studie bylo město vymezeno příslušností městského úřadu. Na základě zjištění z volebních výsledků do PSP ČR (viz volby.cz) lze předpokládat, že volební podpora SZ v městech s nejvyšším počtem obyvatel bude nejvyšší (volby.cz, ČSÚ 2013).

Religiozita

Míra religiozity udává podíl všech věřících ve společnosti. Do skupiny věřících jsou zahrnuti všichni věřící bez rozdílu náboženského vyznání. Tato proměnná je spíše doplňujícím indikátorem a nepředpokládá se případná užší pozitivní vazba mezi volební podporou SZ a podílem věřících. Je však možné, že se prokáže vazba negativní.

Rozvodovost

Rozvodovost je také doplňující proměnnou, která se částečně může překrývat s předešlou proměnnou. Zároveň však představuje sociopatologický jev a je vypočítána jako počet rozvodů na 1 000 obyvatel za kalendářní rok 2011.

Nezaměstnanost

Míra nezaměstnanosti je jednou z charakteristik socioekonomické struktury společnosti. Jedná se o důležitou proměnnou. Je zde logický předpoklad, že nízká míra nezaměstnanosti v určité oblasti, a tedy dostatek materiálních statků, bude vyvolávat touhy po hodnotách postmateriálních, které SZ zastává.

Nezaměstnanost udává podíl nezaměstnaných osob na obyvatelstvu, konkrétně se jedná o registrovanou míru nezaměstnanosti vypočítanou na základě údajů úřadu práce.

Životní prostředí

Se Stranou zelených se primárně pojí téma životního prostředí. Bylo velmi žádoucí zajistit alespoň jednu proměnnou týkající se otázky stavu životního prostředí v ČR. Je však velmi složité získat jakákoliv agregátní data související s kvalitou životního prostředí, zejména pak na úrovni SO ORP. Jako jediná relevantní proměnná byl nakonec vybrán koeficient ekologické stability (KES), který vyjadřuje podíl ekologicky příznivých ploch a ploch, které zatěžují životní prostředí. Jde tedy o jakýsi ukazatel ekologického zatížení území. Jelikož je každý jedinec v neustálém kontaktu s okolním prostředím a jeho stav si také uvědomuje, může zhoršené životní prostředí v krajním případě ovlivnit jeho politické priority.

3.3 Metody analýzy volební podpory

Aby byla důsledně popsána volební podpora SZ, bylo využito hned několika metod a postupů. Jedná se o kombinaci kartografické komparace a některých statistických analýz. Pro tvorbu veškerých map byl použit software ArcGIS 10.1 od společnosti ESRI. Statistická analýza dat byla provedena s využitím softwaru SPSS 16.0.

Za každé volby²² byla nejprve představena stručná prezentace celkových výsledků voleb. Tuto prezentaci doplňuje analýza volebních výsledků SZ za samosprávné kraje, a to pro lepší orientaci v datech. Následně je detailněji přistoupeno k rozboru prostorové diferenciaci volebních úspěchů strany na úrovni SO ORP pomocí kartografického zobrazení. Kromě prostého přenesení dat za volby do map je využito dvou metod, které umožňují definovat území volební podpory a území supervolební podpory. Obě metody budou popsány níže. Za sledované období proběhly troje volby a bylo tedy možné přistoupit k určení území stabilní volební podpory. Zároveň bylo možné porovnat prostorové změny volební základny mezi sledovanými volbami. K tomuto účelu byla použita korelační analýza pomocí Pearsonova korelačního koeficientu, jenž poukazuje na stabilitu voličské základny. Tento koeficient může nabývat hodnot od -1 do +1. V případě, že se naměřená hodnota blíží krajním hodnotám, jedná se o silnou závislost buď v negativním či pozitivním smyslu. Současně bylo využito klasické kartografické vyjádření těchto změn, které bylo odvislé od průměrné změny volební podpory SZ. Posledním indikátorem nerovnoměrného rozložení volební podpory je variační koeficient²³.

3.3.1 Vymezení území volební podpory

Vymezení území volební podpory je v podstatě snahou o identifikaci jader volební podpory SZ ve všech sledovaných volbách. Původním záměrem bylo vyjít z metody, kterou použili Jehlička a Sýkora (1991), pomocí níž se seřadí sestupně sledované územní celky (v tomto případě SO ORP) podle relativních volebních procentuálních zisků. Následně jsou sčítány absolutní hodnoty zisků za dané celky až do hodnoty 50 % včetně. Všechny jednotky spadající do zjištěné skupiny se nazývají územím volební podpory. Použití této metody je však pro práci na úrovni SO ORP velmi problematické. Důvodem je značný nepoměr při srovnání počtu obyvatel jednotlivých územních celků a není tedy vhodné tuto metodu využít. Postupů, jak vymežit území volební podpory je však několik. V tomto případě byla použita metoda vymezení území na základě relativních zisků, které spadají do 50% hranice ze všech sledovaných území (Pink, Kabát 2006: 124).

²² Volby do PSP ČR v letech 2006, 2010 a 2013.

²³ Variační koeficient je podíl směrodatné odchylky a absolutní hodnoty z průměru (Hendl 2004: 97).

3.3.2 Vymezení území supervolební podpory

Určení území supervolební podpory vychází z podobných základů jako výše zmíněná metoda. K určení silnější vazby mezi vybranými územními celky a volební podporou SZ byla umocněna podmínka pro vstup do této kategorie, a to na 25% hranici. Zvolená metoda má původ v přístupu Šaradína, který takto zkoumal volební podporu ČSSD a ODS (Pink, Kabát 2006).

3.3.3 Vymezení území stabilní volební podpory

K určení území stabilní volební podpory je nutné komparovat data za vícero voleb. Po definování území volební a supervolební podpory jsou za použití prostého překrytí map vymezeny územní jednotky²⁴, jež představují průnik sledované charakteristiky (Jehlička, Sýkora 1991: 84-85). Nutné je však splnit tuto podmínku ve všech volbách. Metoda zde využitá by spíše mohla vyjadřovat území stabilní/silné volební podpory oproti celorepublikovému průměru. Jednotky SO ORP jsou podle počtu obyvatel značně odlišné a nás spíše zajímá, jaká je síla podpory SZ v těchto jednotkách napříč republikou. Přesto vychází z původní myšlenky metody výše zmíněných autorů.

3.4 Regresní analýza

Regresní analýza, jako statistická metoda, slouží k určení případných vazeb mezi náhodnými proměnnými a prostorovou diferenciací volebních výsledků SZ. Při použití této metody je nutné nejprve přistoupit k testování korelační analýzou za pomoci Pearsonova korelačního koeficientu, který hledá těsnost vztahů mezi rozdíly v územní volební podpoře a nezávisle proměnnými. Určuje sílu vztahu mezi nezávisle proměnnými a možnou existenci multikolinearity.

²⁴ V tomto případě se jedná o SO ORP. Definovat území volební podpory (nebo jiné sledované charakteristiky) je samozřejmě možné i na celorepublikové úrovni při použití celoevropského či globálního měřítka.

Regresní analýza předpokládá, že různé hodnoty volebních výsledků za sledované územní celky souvisí s odlišnou socioekonomickou, demografickou a sociokulturní strukturou regionů. Na jednu stranu modelu je postavena jedna závisle proměnná (volební podpora) a na druhé straně sedm výše představených nezávisle proměnných (viz podkapitola 3.2.1). Kvalitu regresního modelu udává index determinace²⁵. Důležitá je také normalita rozložení proměnných a jejich vzájemná nezávislost, kdy se použitelnost a síla regresního modelu snižuje se zvyšující se korelací proměnných. Z výsledků regresního modelu, tedy standardizovaného koeficientu Beta, lze následně vytvářet předpovědi.

²⁵ Index determinace (R-SQUARE) se značí zkratkou R^2 . Udává jaký podíl rozptylu vysvětlované proměnné je vysvětlen modelem, a kolik vysvětleno nebylo. Nabývá hodnot 0 až 1, přičemž hodnoty blíží se nule značí nízkou kvalitu regresního modelu, hodnoty blíží se jedné naopak silnou kvalitu měřeného modelu.

4 Analýza volební podpory SZ

Následující část práce sleduje vývoj volební podpory SZ během tří posledních voleb do PSP ČR. Společně s další kapitolou také tvoří jádro práce. Jak již bylo zmíněno v úvodu, bude sledována prostorová diferenciací volební podpory SZ do územní úrovně SO ORP. Pro lepší orientaci budou nejprve představeny celkové výsledky za každé volby, a až poté rozbor volební podpory SZ. Budou analyzována jádrová území s významným podílem voličů SZ a změny volební podpory, ke kterým došlo mezi jednotlivými volbami. Dále bude vymezeno území stabilní volební podpory a popsány některé další faktory související s volební podporou SZ.

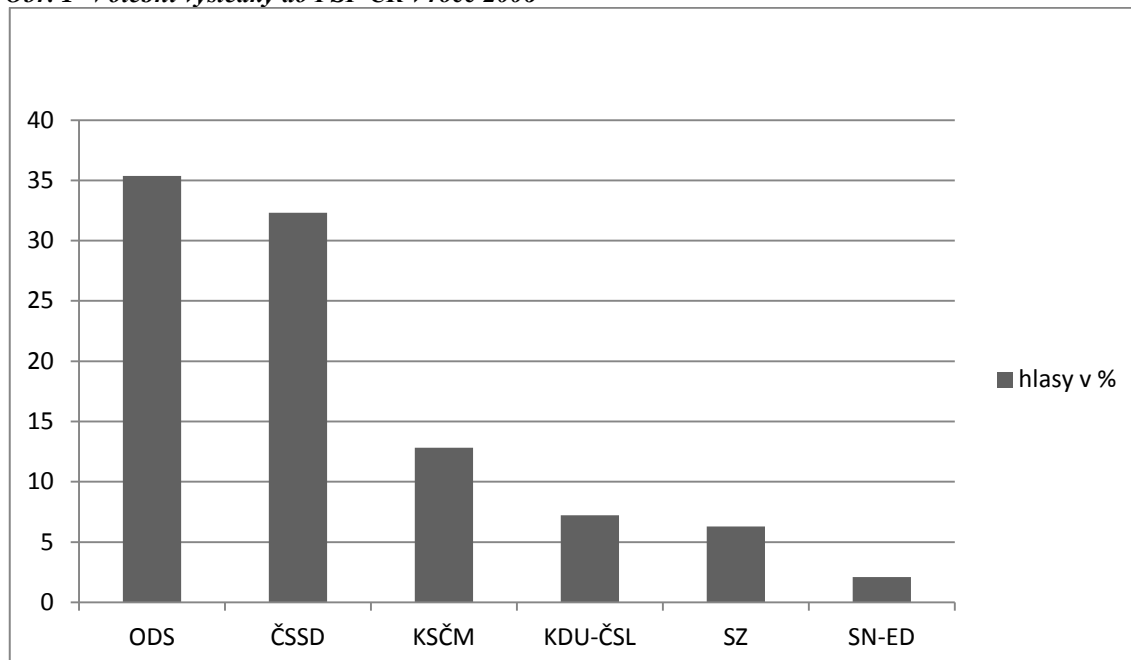
4.1 Volby 2006

Volby v roce 2006 znamenaly pro SZ historický okamžik. Bylo to poprvé, kdy tato strana překonala 5% volební práh a obsadila 6 křesel v Poslanecké sněmovně.

Volební účast v těchto volbách byla přes 64 %. Jak poukazuje následující graf (Obr. 1), vítězem voleb se stala ODS s dosud nejvyšším počtem získaných hlasů, a to 35,38 % (81 mandátů). Na druhém místě skončila ČSSD s 32,32 % (74 mandátů). S velkým odstupem následovala KSČM s výsledkem 12,81 % (26 mandátů). KDU-ČSL získala 7,22 % (13 mandátů) a již zmiňovaná SZ obdržela 6,29 %, tedy 6 mandátů (volby.cz, ČSÚ). Sestavením vlády byl pověřen předseda vítězné ODS, ten však nebyl schopen získat nadpoloviční vládní důvěru, jelikož rozložení sil ve sněmovně představovalo patových 100 ku 100 hlasům. Trvalo přibližně půl roku, než byla sjednána vládní koalice ODS, KDU-ČSL a SZ, která díky tzv. přeběhlíkům získala nadpoloviční sněmovní většinu. Volby 2006 byly specifické i výrazně vyhocenou

předvolební kampaní, která byla zejména soubojem ODS Mirka Topolánka a ČSSD Jiřího Paroubka (Matušková 2010: 68).

Obr. 1- Volební výsledky do PSP ČR v roce 2006

Zdroj: ČSÚ 2006, vlastní zpracování

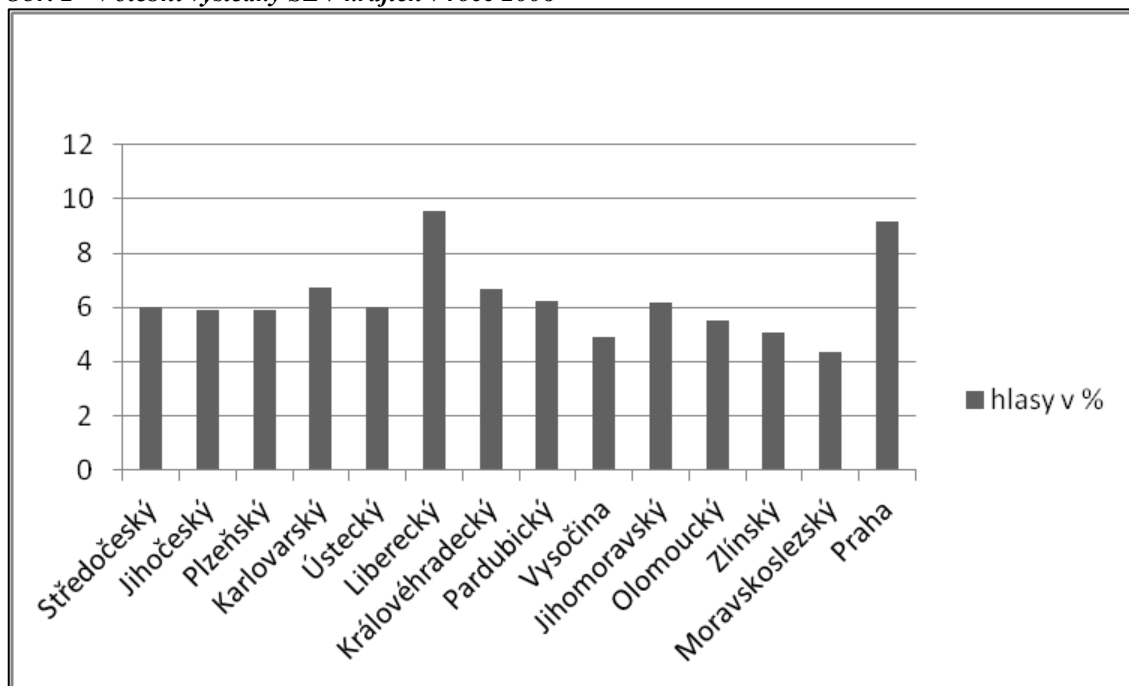
4.1.1 Volební podpora SZ v krajích

Z níže uvedeného grafu (Obr. 2) lze poměrně snadno vyčíst, že SZ získala ve většině krajů kolem 6 % ze všech odevzdaných hlasů. Z této řady však výrazně vybočují dva kraje, kde strana získala větší volební podporu. Jedná se o Liberecký kraj a Prahu²⁶. V libereckém kraji zelení získali nejvyšší podporu s 9,58 %, v Praze to bylo 9,19 %. Naopak nejnižší procentuelní úspěšnost zaznamenali v Moravskoslezském kraji (4,34 %) a v kraji Vysočina (4,89 %). V obou jmenovaných nepřekročili 5% klauzuli, kterou je nutné překonat pro vstup do PSP ČR na celorepublikové úrovni. Dále je patrná vyšší podpora v krajích Čech pohybující se kolem 6 %. Naopak moravské a slezské kraje se vyznačují nižší podporou, ta se pohybuje na hranici 5 %. Výjimkou je pouze

²⁶ Praha oficiálně není samosprávným krajem a vztahuje se na ni zvláštní zákon o hlavním městě Praze č. 131/2000 Sb.

kraj Jihomoravský (6,2 %), do kterého náleží město Brno a lze předpokládat jeho kladný vliv na vyšší volební podporu (volby.cz, ČSÚ).

Obr. 2 - Volební výsledky SZ v krajích v roce 2006

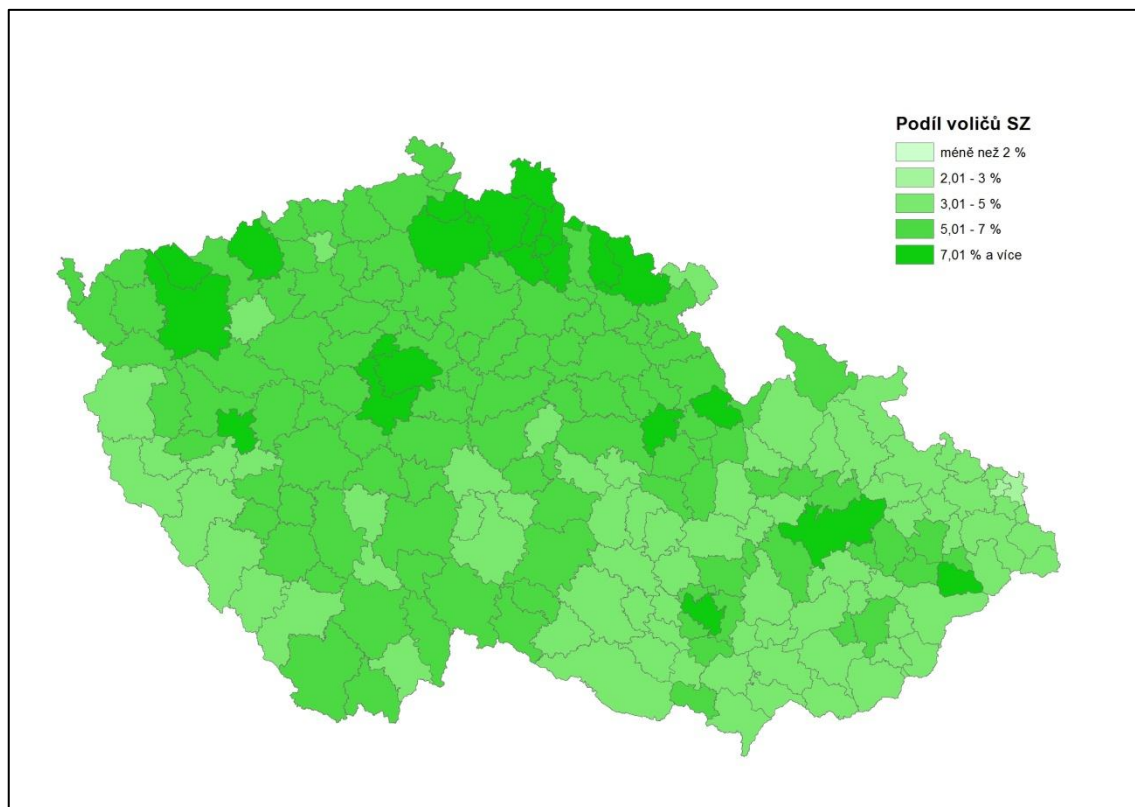

Zdroj: ČSÚ 2006, vlastní zpracování

4.1.2 Volební podpora SZ v SO ORP

Strana zelených získala celkem 336 487 hlasů (volby.cz, 2006). Již z předešlého grafu (Obr. 2) však vyplývá, že podpora SZ nebyla rozložena rovnoměrně na celém území Česka. Mapa zachycující míru volební podpory na úrovni SO ORP částečně potvrzuje údaje vzešlé z analýzy podpory v krajích (Obr. 2). Nejvyšší podíl hlasů získala strana v SO ORP na Liberecku. Ve dvou případech dokonce překonala hranici 10 %. Jedná se o Frýdlant se ziskem 12,22 % a Liberec s 11,53 %. Mezi další úspěšné SO ORP patří Jablonec nad Nisou, Nový Bor, Semily, Turnov nebo moravský Rožnov pod Radhoštěm. Silné zázemí měla SZ také ve velkých městech, zejména v Praze, Brně, Plzni a Olomouci, naopak v Ostravě nedosáhli zelení ani na 5% hranici (4,9 %). Nejnižší volební podporu zaznamenali v Orlové s pouhými 2,95 %. Pod hranici tři procent se ještě dostala Karviná s 2,99 % (volby.cz, ČSÚ). Rozdíl mezi nejúspěšnějším a nejhorším SO ORP se poté blíží 10 %.

Obr. 3 - Volební podpora SZ v SO ORP v roce 2006

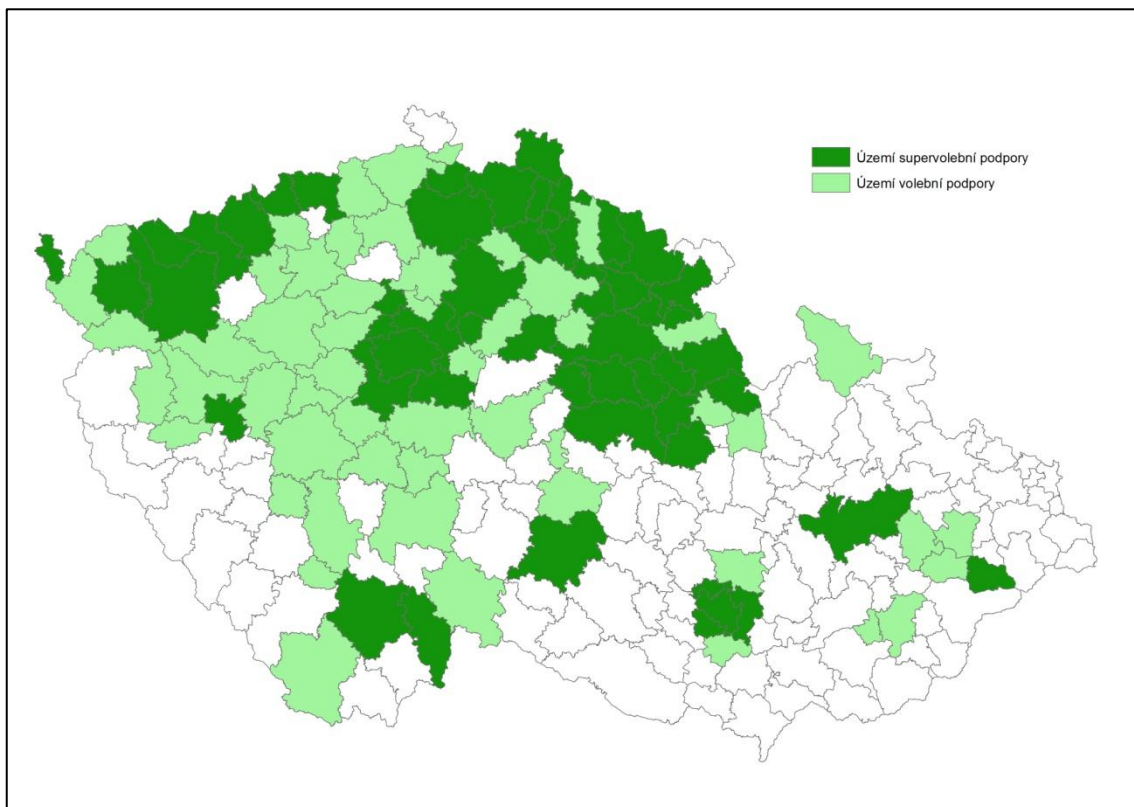

Zdroj: ČSÚ 2006, vlastní zpracování

4.1.3 Území volební a supervolební podpory SZ

Níže uvedená mapa (Obr. 4) vychází z míry volební podpory SZ v jednotlivých SO ORP za rok 2006. Zachycuje území volební podpory a území supervolební podpory. Z mapy jasně vyplývá, že vyšší volební podpora se zelení těší zejména v oblasti Čech, ta se koncentruje hlavně v Pardubickém, Hradeckém a Libereckém kraji. Významná podpora je v Praze a jejím zázemí, Brně a okolí a na většině území Krušných hor. Menší jádra podpory lze nalézt v Plzni a jejím okolí, v Jihlavě a v oblasti mezi Olomoucí a Rožnovem pod Radhoštěm.

Obr. 4 - Území volební a supervolební podpory SZ v roce 2006

Zdroj: ČSÚ 2006, vlastní zpracování

4.2 Volby 2010

Volbám v roce 2010 předcházela pád vládní koalice ODS, KDU-ČSL a SZ, kterou nahradila dočasná tzv. úřednická vláda Jana Fischera. Existovala snaha, aby se konaly předčasné volby již v roce 2009, nicméně k tomu nedošlo. Tehdejší politická situace byla značně polarizovaná a nepřehledná, hlavně díky ČSSD, jelikož právě ona, v čele s Jiřím Paroubkem, na pátý pokus dosáhla pádu vlády. Tato situace nastala díky několika „přeběhlíkům“ z vládní koalice²⁷.

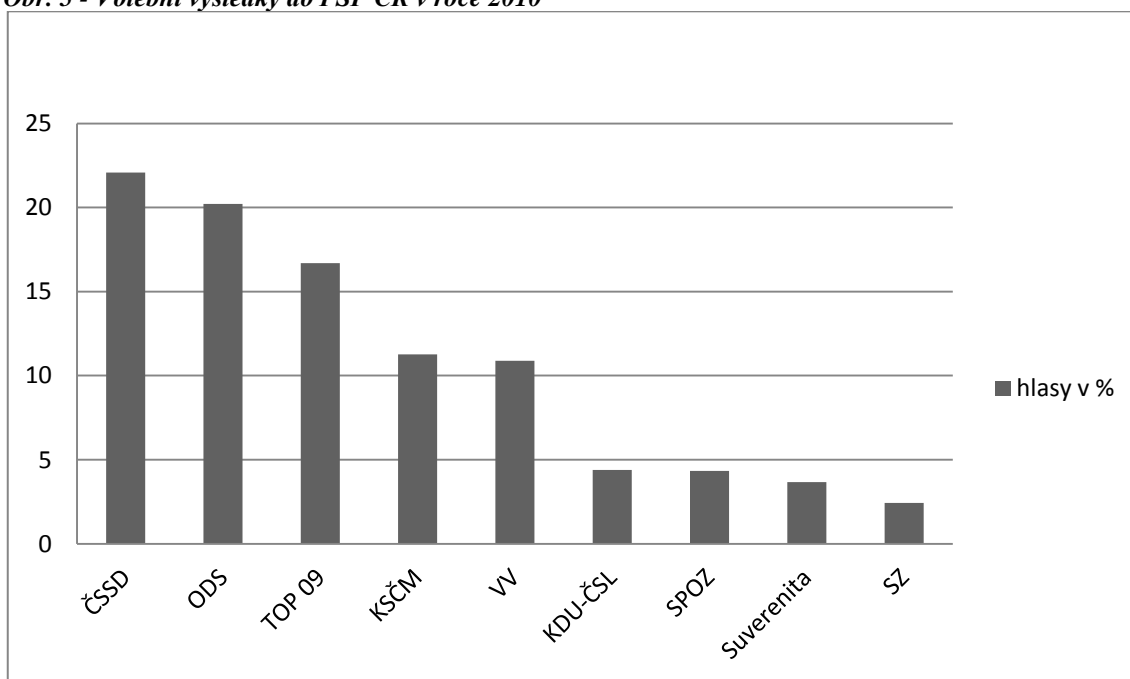
Výsledky voleb v roce 2010 zapříčinily poměrně atypickou situaci, kdy vítězná strana ČSSD nebyla schopna sestavit vládu, která by měla nadpoloviční většinu a získala důvěru ve sněmovně. Sestavením vlády byl následně pověřen nový předseda

²⁷ Jednalo se o čtyři koaliční poslance: Vlastimil Tlustý, Jan Schwippel (oba ODS), Olga Zubová, Věra Jakubková (obě SZ).

ODS Petr Nečas. Ten dokázal získat jasnou nadpoloviční většinu vytvořením pravo-středové koalice složené z ODS, TOP 09 a Věcí veřejných (VV). Poprvé tak nastala situace, kdy vítězná strana skončila v opozici.

Strany, které získaly více než 5 % hlasů nutných pro vstup do Poslanecké sněmovny: ČSSD 22,08 % (56 mandátů), ODS 20,22 % (53 mandátů), TOP 09 16,7 % (41 mandátů), KSČM 11,27 % (26 mandátů) a VV s 10,88 % (24 mandátů). V Poslanecké sněmovně se nově objevily dvě strany, a to TOP 09 a VV. Jak již bylo zmíněno, obě se podílely na vládě spolu s ODS. Do sněmovny se naopak historicky poprvé od roku 1990 nedostala KDU-ČSL s pouhými 4,39 %. Bývalá vládní SZ získala jen 2,44 % a skončila tak i za Stranou práv občanů ZEMANOVCI²⁸ (SPOZ) a stranou Suverenita (viz Obr. 5). Volební účast klesla oproti minulým volbám pod 63 % (volby.cz, ČSÚ).

Obr. 5 - Volební výsledky do PSP ČR v roce 2010

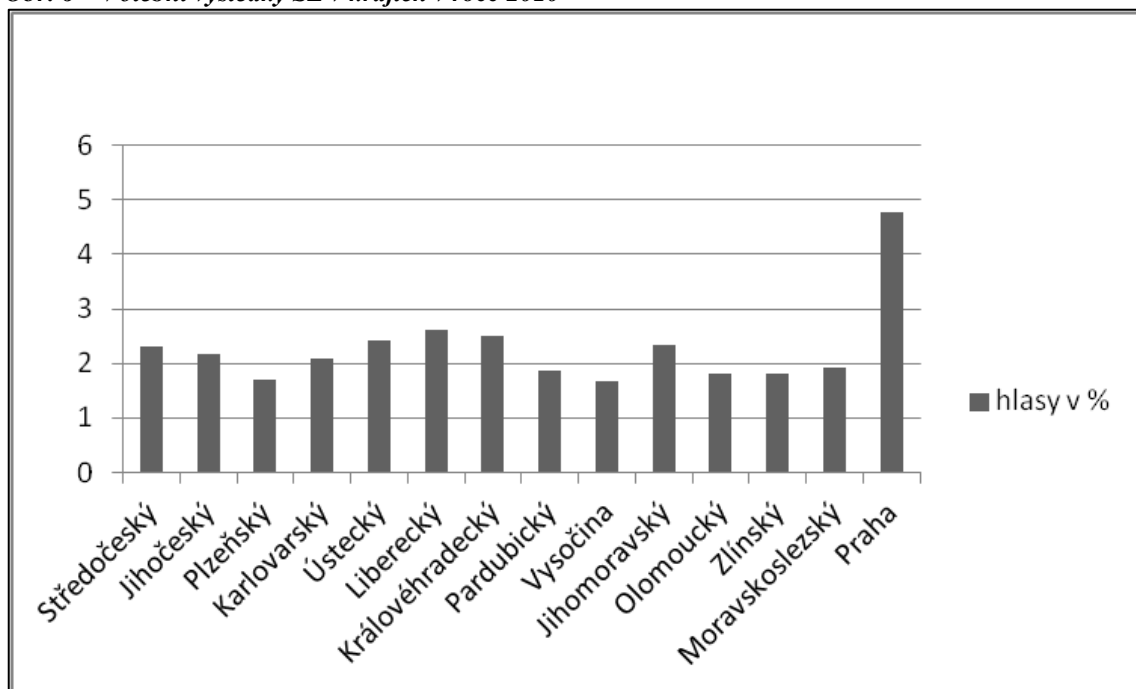
Zdroj: ČSÚ 2010, vlastní zpracování

²⁸ Od letošního roku pouze SPO, tedy Strana práv občanů (Ministerstvo vnitra ČR, seznam politických stran).

4.2.1 Volební podpora SZ v krajích

Zelení nedokázali obhájit pozici z předchozích voleb a ztratili téměř dvě třetiny svých voličů²⁹. Tato ztráta se samozřejmě projevila ve všech krajích ČR a v Praze. Průměrná podpora SZ se ve většině krajů pohybovala okolo 2 % získaných hlasů. Podobně jako ve volbách předchozích je podpora vyšší v Čechách a nižší na Moravě. Tento rozdíl se však významně zmenšil. Praha představuje jediné území, které se zásadně vymyká všem ostatním krajům, volební podpora zde atakuje 5% hranici nutnou pro vstup do PSP ČR (4,78 %), což je téměř dvojnásobek průměru celorepublikové podpory (viz Obr. 6). V porovnání dalších krajů následují ty relativně „úspěšné“, a to kraj Liberecký (2,6 %), Královéhradecký (2,5 %), Ústecký (2,41 %), Jihomoravský a Středočeský. Žádný další kraj již nepřekonal celorepublikový průměr. Kromě většiny krajů na Moravě se SZ nedařilo ani na Plzeňsku (volby.cz, ČSÚ).

Obr. 6 – Volební výsledky SZ v krajích v roce 2010

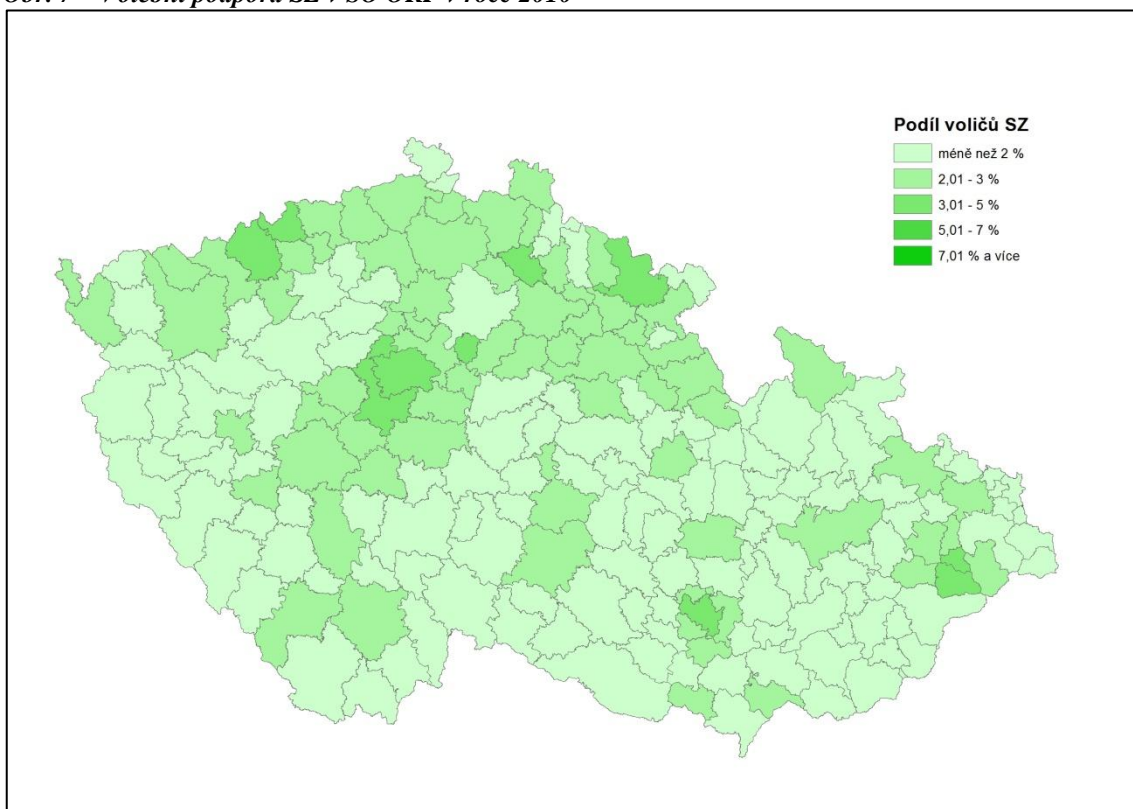
Zdroj: ČSÚ 2010, vlastní zpracování

²⁹ V roce 2006 získala SZ 336 487, v roce 2010 pouhých 127 831 hlasů (volby.cz, ČSÚ).

4.2.2 Volební podpora SZ v SO ORP

Zobrazením volební podpory SZ na územní úrovni SO ORP získáme detailnější přehled o jejím voličském zázemí v roce 2010 (viz Obr. 7). Z mapy jasně vyplývá nízká volební podpora stěží atakující 5% hranici, které se nejvíce přiblížila Praha s 4,78 %. Na druhém konci spektra je Bystřice nad Pernštejnem, kde SZ nezískala ani jedno procento hlasů (0,95 %), rozdíl mezi těmito územími je tedy více než pětinasobný. Do kategorie 3 až 5 % patří pouze deset SO ORP, respektive Praha a 9 SO ORP. Jedná se o Turnov (4,5 %), Frenštát pod Radhoštěm, Rožnov pod Radhoštěm - přičemž důvodem dlouhodobého úspěchu SZ v Rožnově pod Radhoštěm je zřejmě působení místní osobnosti Františka Šulgana, který se výrazně zasazuje o neotevření dolu v sousedním Frenštátě pod Radhoštěm (zeleni.cz) - dále následují Černošice, Litvínov³⁰, Brno, Lysá nad Labem, Trutnov a Chomutov (volby.cz, ČSÚ).

Obr. 7 – Volební podpora SZ v SO ORP v roce 2010

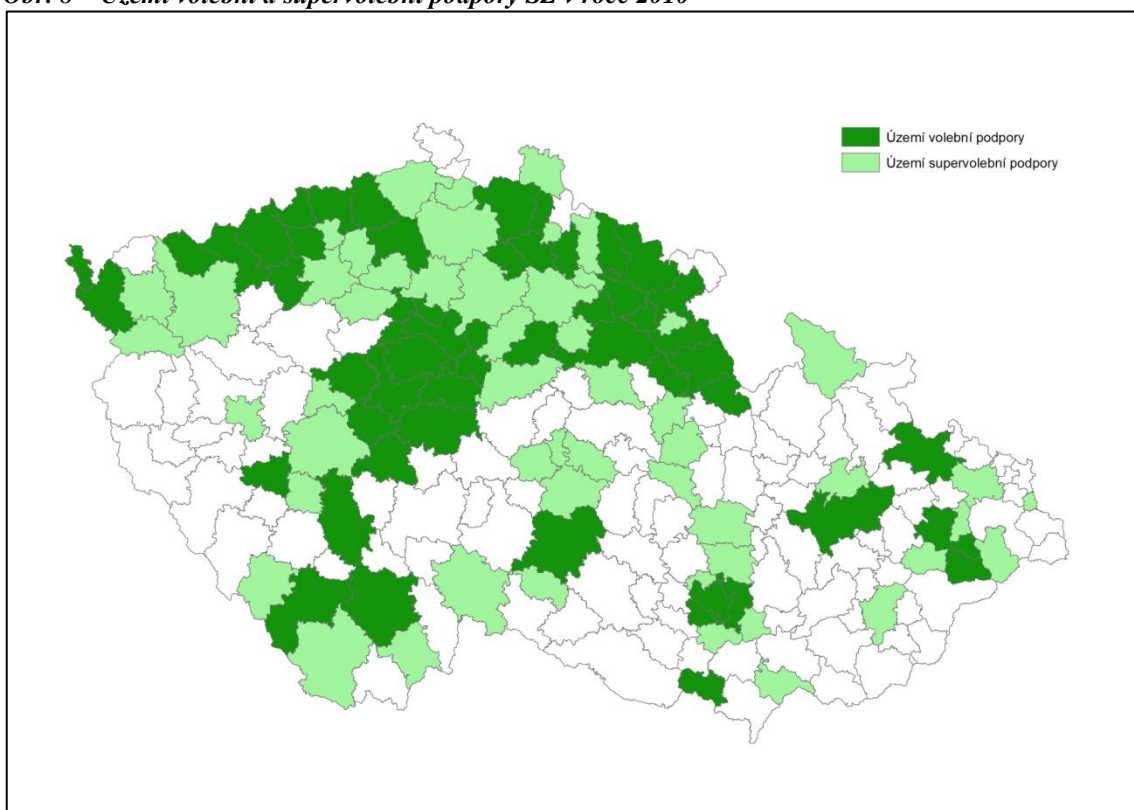
Zdroj: ČSÚ 2010, vlastní zpracování

³⁰ Na území SO ORP se nachází město Horní Jiřetín, jehož samotná existence je ohrožena, a to v případě prolomení těžebních limitů hnědého uhlí.

4.2.3 Území volební a supervolební podpory SZ

Mapa složená z SO ORP, které tvoří území volební a supervolební podpory, je mnohem méně kompaktní, než tomu bylo ve volbách předešlých. Jedná se spíše o jakési „ostrůvky“ podpory, zejména v oblasti Moravy a Slezska. Nejsilnější zázemí volební podpory tvoří město Praha a její širší okolí. Dále pak kraj Královéhradecký, Liberecký a Ústecký. Všechny tyto čtyři jádrové oblasti jsou propojeny územím s volební podporou přesahující celorepublikový průměr. Spíše jako solitéry volební podpory v prostoru se jeví zejména Brno, Olomouc, Jihlava, Opava a České Budějovice, tedy převážně velká města.

Obr. 8 – Území volební a supervolební podpory SZ v roce 2010

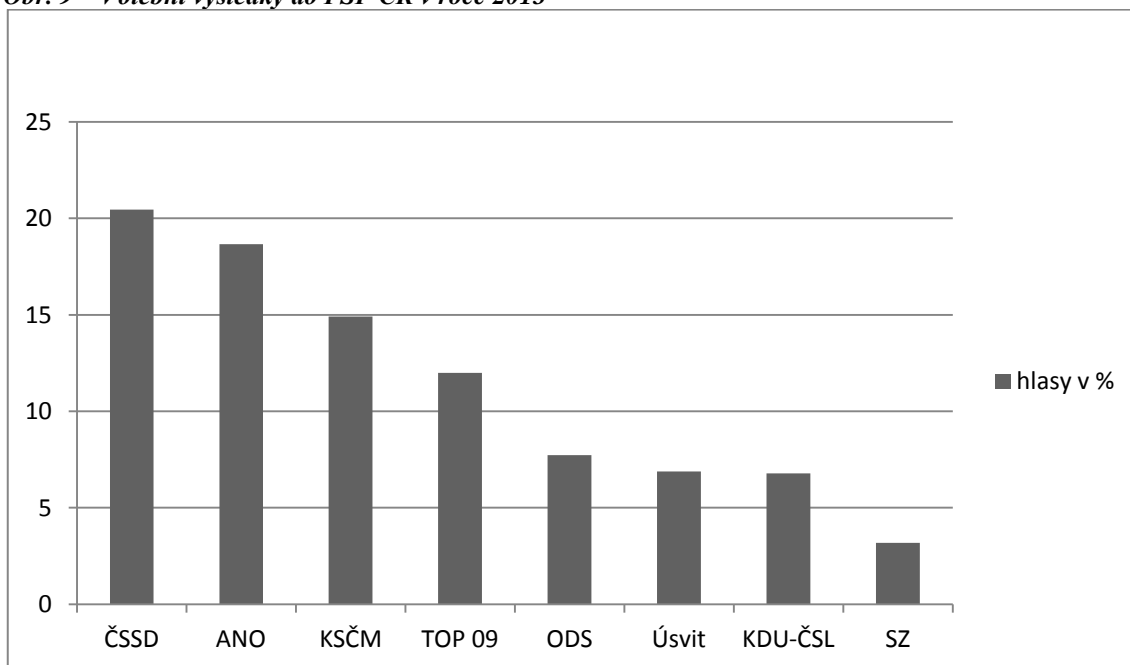
Zdroj: ČSÚ 2010, vlastní zpracování

4.3 Volby 2013

Volby v roce 2013 představují významný přesun voličských preferencí mezi zavedenými parlamentními stranami. Původně se volby do PSP ČR měli konat o rok později, nicméně díky politické krizi, a následné rezignaci stávajícího předsedy vlády Petra Nečase, došlo k rozkolu nejen uvnitř vládní koalice ODS, TOP 09 a LIDEM – liberální demokraté (LIDEM)³¹, ale také k rozepři mezi vládními stranami a prezidentem České republiky Milošem Zemanem. V důsledku dalších událostí byla jmenována dočasná úřednická vláda v čele s Jiřím Rusnokem.

Voleb se zúčastnilo méně než 60 % voličů, což je druhá nejnižší účast od pádu komunistického režimu. Těsným vítězem voleb se opět stala ČSSD s 20,45 % před hnutím ANO 2011, které překvapivě získalo 18,65 %. Třetí se umístila KSČM (14,91 %), za ní TOP 09 s 11,99 %. ODS zaznamenala rekordní propad a 7,72 %. Druhým nováčkem se stalo hnutí Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury s 6,88 % (Úsvit). SZ opět nepřekonal 5% hranici se ziskem 3,19 % (volby.cz, ČSÚ).

Obr. 9 – Volební výsledky do PSP ČR v roce 2013

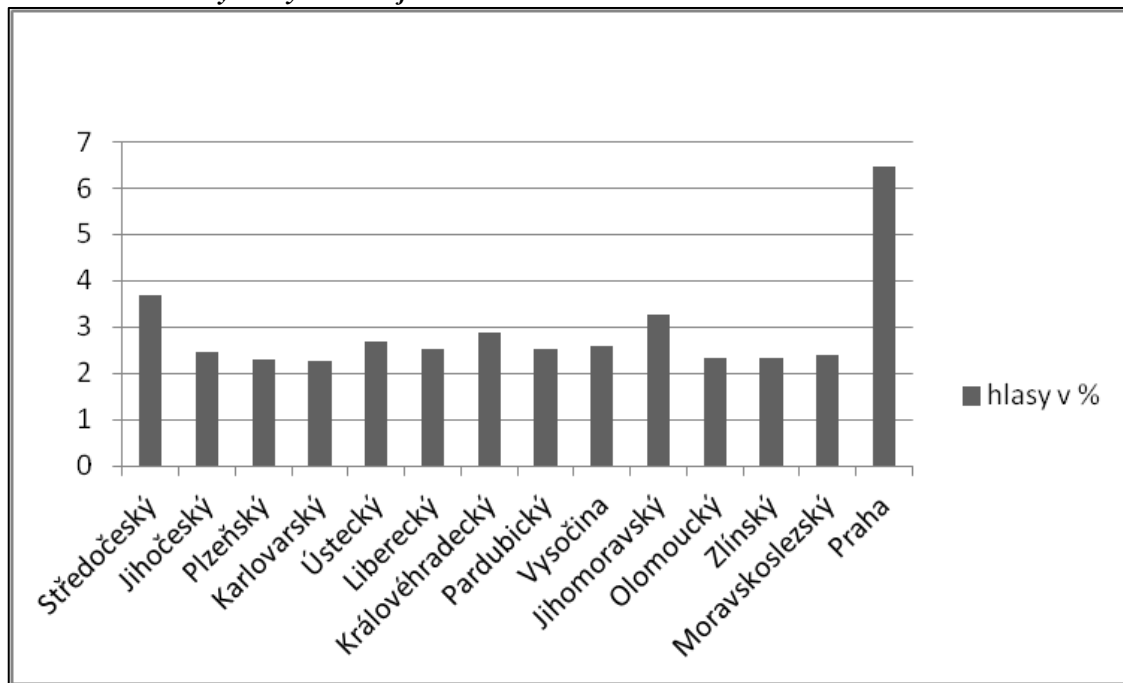
Zdroj: ČSÚ 2013, vlastní zpracování

³¹ LIDEM je politická strana vzešlá z části původně vládní strany VV.

4.3.1 Volební podpora SZ v krajích

Strana zelených sice dokázala získat více voličů než ve volbách předešlých³², přesto nedokázala oslovit více než polovinu voličů z roku 2006, kteří jí tehdy odevzdali svůj hlas. Pohled na graf níže (Obr. 10) jasně potvrzuje silnou dominanci Prahy a okolí (Středočeský kraj) v porovnání s ostatními kraji ČR. SZ v Praze získala 6,45 %, žádný další kraj však hranici 5 % (ani 4 %) nepřekonal. Lze vysledovat trend vyrovnávání volební podpory v krajích Moravy a Čech. Jediný kraj, který zaznamenal pokles volební podpory oproti volbám 2010 je paradoxně kraj Liberecký, jenž se těšil významnější podpoře mezi kraji ČR (2,54 % oproti 2,6 % v roce 2010). Nadále roste podpora SZ v Jihomoravském kraji v porovnání s kraji ostatními. Z dlouhodobého vývoje se můžeme domnívat, že dominantními regiony SZ budou Praha s přilehlým okolím a Jihomoravský kraj, tedy oblasti dvou největších českých měst. Je tedy možné, že voliči se začínají koncentrovat převážně ve velkých městech, což však nepotvrzuje Ostrava s nízkou podporou SZ (volby.cz, ČSÚ).

Obr. 10 – Volební výsledky SZ v krajích v roce 2013

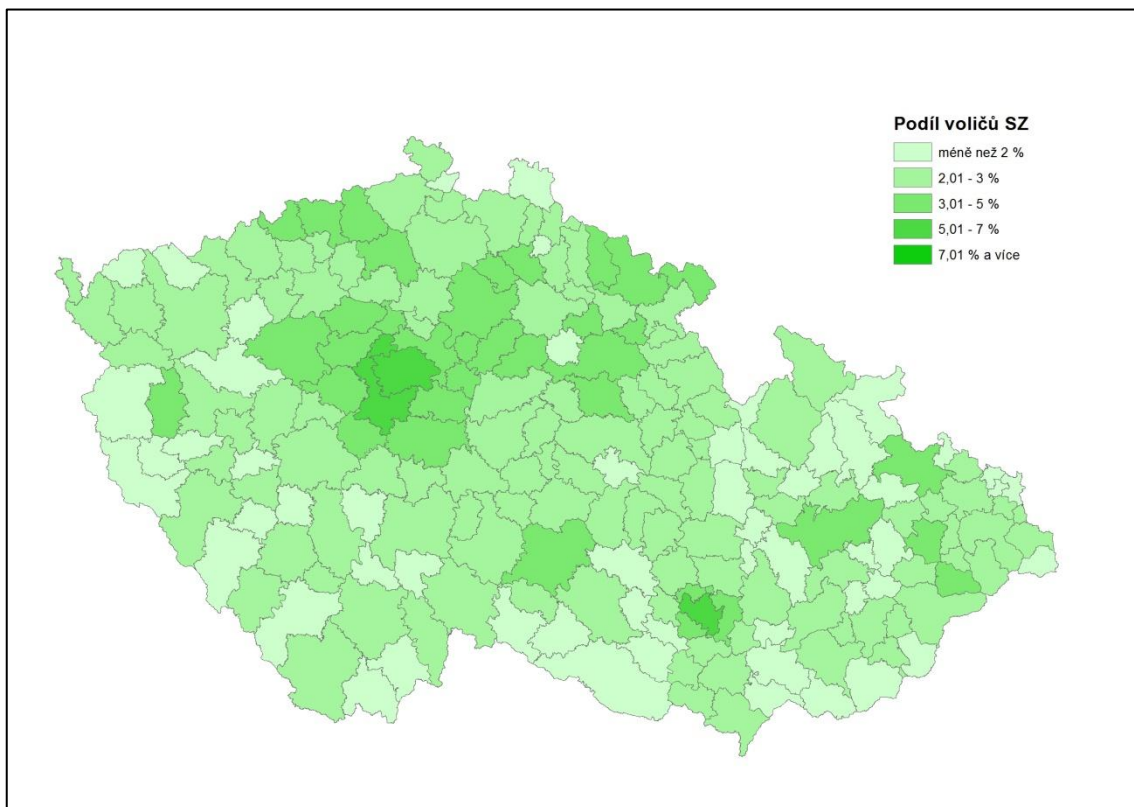
Zdroj: ČSÚ 2013, vlastní zpracování

³² Nárůst volební podpory SZ oproti volbám z roku 2010 byl téměř 0,8 %, což je přibližně 30 000 hlasů navíc.

4.3.2 Volební podpora SZ v SO ORP

Detailnější mapa (Obr. 11) zobrazující volební výsledky SZ na úrovni SO ORP ve volbách v roce 2013 jasně ukazuje, že SO ORP s nejvyšším podílem získaných hlasů se soustředí do dvou největších měst ČR. V Praze SZ získala 6,45 % a v Brně 5,29 %. Více než 5 % hlasů získali zelení ještě v Černošicích (5,18 %), které tvoří západní oblast obklopující Prahu. Za těmito SO ORP následují Lysá nad Labem (4,31 %), Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, Říčany, Rakovník, Rožnov pod Radhoštěm, Kralupy nad Vltavou, Jihlava (3,84 %) a další. Naopak nejnižší volební podporu zaznamenali zelení v „tradičních“ SO ORP Konice (1,25 %), Moravský Krumlov, Bučovice, Karviná, Uherský Brod či Orlová s pouhým 1,5 % (volby.cz, ČSÚ). Území, které se ve všech třech sledovaných volbách vyznačuje nízkou podporou, lze nalézt v oblastech jižní Moravy, Hrubého a Nízkého Jeseníku a pohraniční oblasti Šumavy.

Obr. 11 – Volební podpora SZ v SO ORP v roce 2013

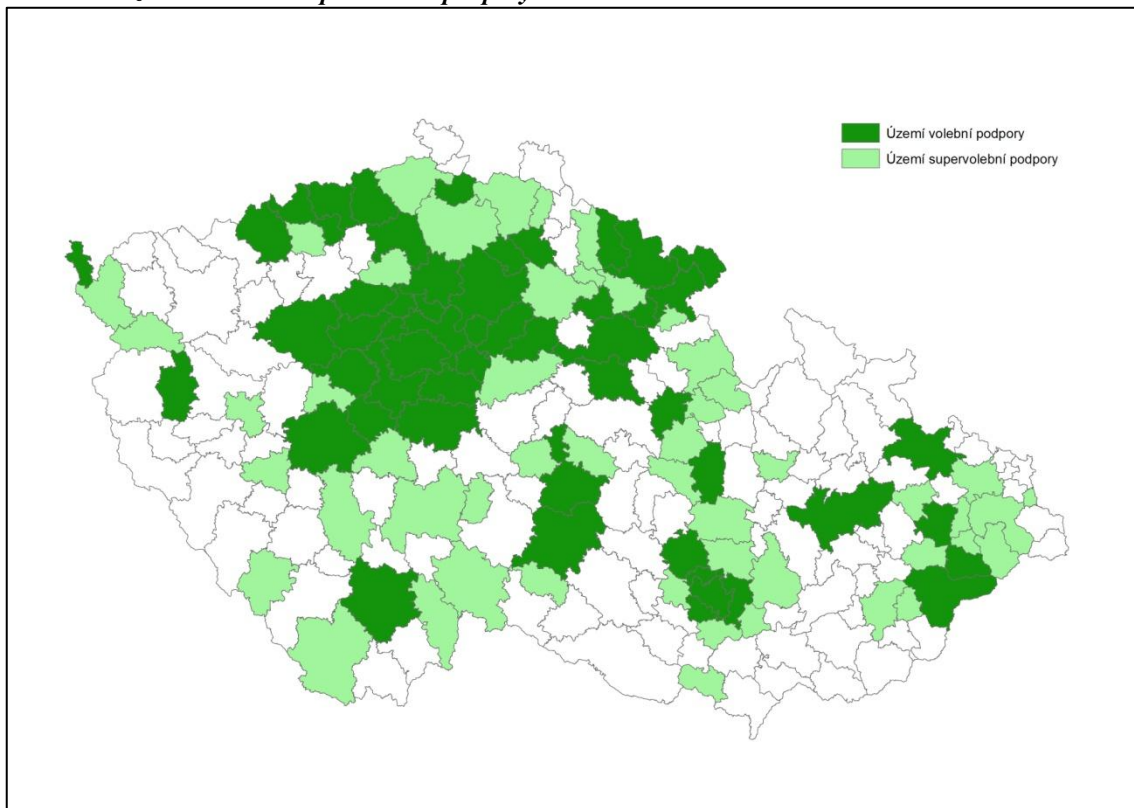

Zdroj: ČSÚ 2013, vlastní zpracování

4.3.3 Území volební a supervolební podpory SZ

Uvedená mapa (Obr. 12) opět zobrazuje území volební a supervolební podpory SZ. Na první pohled je vidět výrazná koncentrace volební a zejména supervolební podpory kolem Prahy. Směrem na východ k Hradci Králové a dále směrem ke Krkonošům a severozápadním směrem přes Litoměřice podél Krušných hor až na Chomutovsko je patrná oblast tvořící jádro dnešní podpory SZ. Druhou významnou oblast představuje již zmiňované Brno a jeho okolí, jedná se hlavně o pás území směřující severně od něj. Praha a Brno, dle volebního vývoje, představují do budoucna zřejmě zásadní voličská jádra SZ. Další oblastí významnější podpory jsou SO ORP na území CHKO Beskydy. Tyto jádrové oblasti doplňují velká a větší města, jedná se o Olomouc, Jihlavu a České Budějovice. Naopak většina území krajů Karlovarského a Plzeňského vykazuje velmi nízkou podporu ve srovnání s ostatními částmi ČR. V případě Vysočiny, Olomouckého, Jihomoravského a Jihočeské kraje je velmi nízká podpora v jejich periferních oblastech.

Obr. 12 – Území volební a supervolební podpory SZ v roce 2013

Zdroj: ČSÚ 2013, vlastní zpracování

4.4 Změny v územní podpoře a území stabilní volební podpory

Poslední troje volby do PSP ČR představují rozmezí osmi let. Za tuto dobu docházelo ke změnám v územní volební podpoře SZ a současně s tím se přetvářelo jádrové území její podpory. Tyto jevy popisují mapy uvedené v této kapitole (obr. 13,14,15,16).

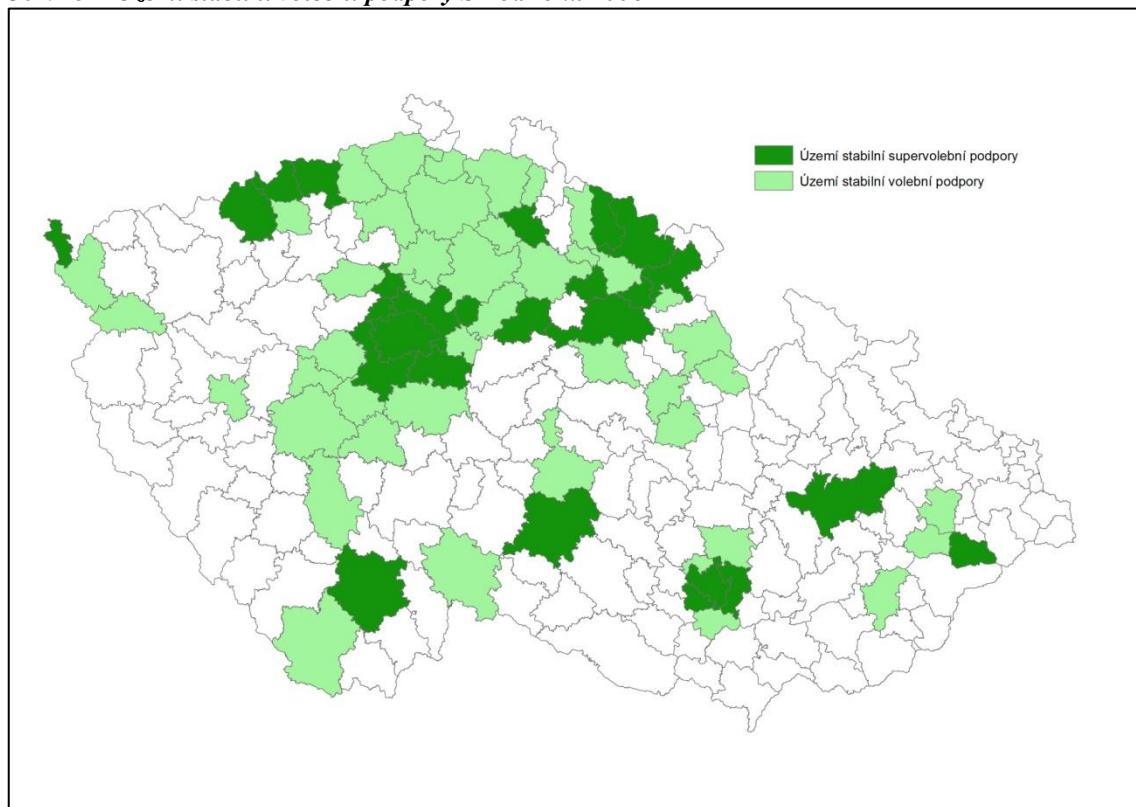
4.4.1 Území stabilní volební podpory SZ

K určení území stabilní volební podpory SZ bylo použito map, které vymezovaly daný typ území za volby v roce 2006, 2010 a 2013. Jedná se tedy o jakýsi průnik těchto map, přičemž podmínkou pro každou územní jednotku SO ORP byla příslušnost k danému typu/stupni volební podpory za každé ze tří uvedených voleb. Díky této podmínce bylo možné určit oblasti, které představují jádrová území volební a supervolební podpory v průběhu sledovaného časového rozmezí, neboli území stabilní volební podpory SZ, a to ve smyslu stabilní podpory v porovnání s ostatními územními jednotkami. Nejedná se však nutně o stabilitu ve smyslu stejného počtu získaných hlasů v absolutní hodnotě.

Z mapy (Obr. 13) je jasně pozorovatelné, že převážná část volební a supervolební podpory se koncentruje na území Čech. Na Moravě jsou to pouze osamocené „ostrovy“ s výraznější podporou a v případně Slezska je to pouze SO ORP Nový Jičín, který patří do kategorie území stabilní volební podpory. Nejsilnější stabilní podpora SZ se nachází zejména v již několikrát zmiňované Praze a jejím nejbližším okolí, konkrétně jde o SO ORP Černošice, Kralupy nad Vltavou, Říčany, Brandýs nad Labem a Lysá nad Labem. Dále směrem na jihozápad, sever a severovýchod od Prahy je patrná sice nižší, ale přesto stabilní volební podpora. Tato území souvisle přecházejí do dalších oblastí stabilní supervolební podpory. Jedná se o krušnohorské SO ORP Chomutov, Litvínov a Teplice. Vyšší podpora SZ v této oblasti může být zapříčiněna těžbou hnědého uhlí a otázkou možného dalšího prolomení limitů těžby, znamenajícího rozšiřování povrchových dolů. Na východ od Prahy jsou to SO ORP v okolí Hradce Králové a na území Krkonoš, konkrétně Hradec Králové, Poděbrady, Hořice a Jaroměř a Vrchlabí, Trutnov a Náchod. Spíše osamocené ještě Turnov. Podmínky definice území

stabilní supervolební podpory splňují ještě České Budějovice a Aš. Na Moravě se jedná o významnou oblast Brna a nejbližšího okolí (Brno³³, Šlapanice), případně Židlochovice, Kuřim a Blansko. Osamocené ostrovy tvoří Jihlava, Olomouc a Rožnov pod Radhoštěm (částečně také Valašské Meziříčí a Nový Jičín).

Obr. 13 – Území stabilní volební podpory SZ od roku 2006

Zdroj: ČSÚ 2013, vlastní zpracování

Stabilita volební základny SZ

Další nabízející se variantou, jak vyjádřit míru stability volební podpory, je využití statistických metod. Konkrétně korelační analýzy, respektive Pearsonova korelačního koeficientu, který dle Hendla zůstává „nejdůležitější mírou síly vztahu dvou náhodných spojitých proměnných X a Y“ (Hendl 2009: 253). Přesto je nutné vyvarovat se jednoznačných závěrů na základě jeho výsledků. Z uvedené tabulky (Tab. 2) je zřejmá poměrně významná změna v prostorovém rozložení volební podpory SZ během pouhých osmi let. Mezi volbami v letech 2006 a 2010 se výrazně změnila mapa volební podpory, tento trend je zjevný díky ještě většímu rozdílu oproti roku 2013. Nejsilnější

³³ Brno, respektive Brno-město a Brno-venkov.

vztah vykazují volby 2010 a 2013, kdy území volební podpory nedošlo takových změn. Přesto nelze označit území volební podpory SZ jako ustálené a pevné, jeho jádro se v prostoru a čase mění. Voličská základna je tak spíše nestálá.

Tab. 2 – Stabilita volební podpory SZ za volby 2006 až 2013

	volby 2006	volby 2010	volby 2013
volby 2006	1	0,649	0,511
volby 2010	0,649	1	0,744
volby 2013	0,511	0,744	1

Zdroj: volby.cz, ČSÚ 2013, vlastní zpracování

Prostorová diferenciací volební podpory SZ

Pomocí variačního koeficientu lze vyjádřit rozdílnou relativní volební podporu SZ mezi jednotlivými SO ORP, tedy do jaké míry se liší volební zisky strany napříč územím. Z tabulky (Tab. 3) je patrná nižší proměnlivost podpory mezi sledovanými jednotkami, nicméně mezi volbami v roce 2006 a 2010 je patrný nárůst rozdílů. V případě posledních voleb se tato hodnota pohybuje na přibližně stejné úrovni, jako ve volbách předešlých. Je však možné, že směrem k nižším územním celkům by tato nerovnoměrnost významně narostla, jelikož podpora SZ je charakteristická značnou návazností na lokální faktory a specifika, a to ve smyslu tematiky životního prostředí a jeho ochrany (viz ekologická chyba).

Tab. 3 – Prostorová diferenciací volební podpory SZ za volby 2006-2013

	volby 2006	volby 2010	volby 2013
variační koeficient	0,249	0,305	0,301

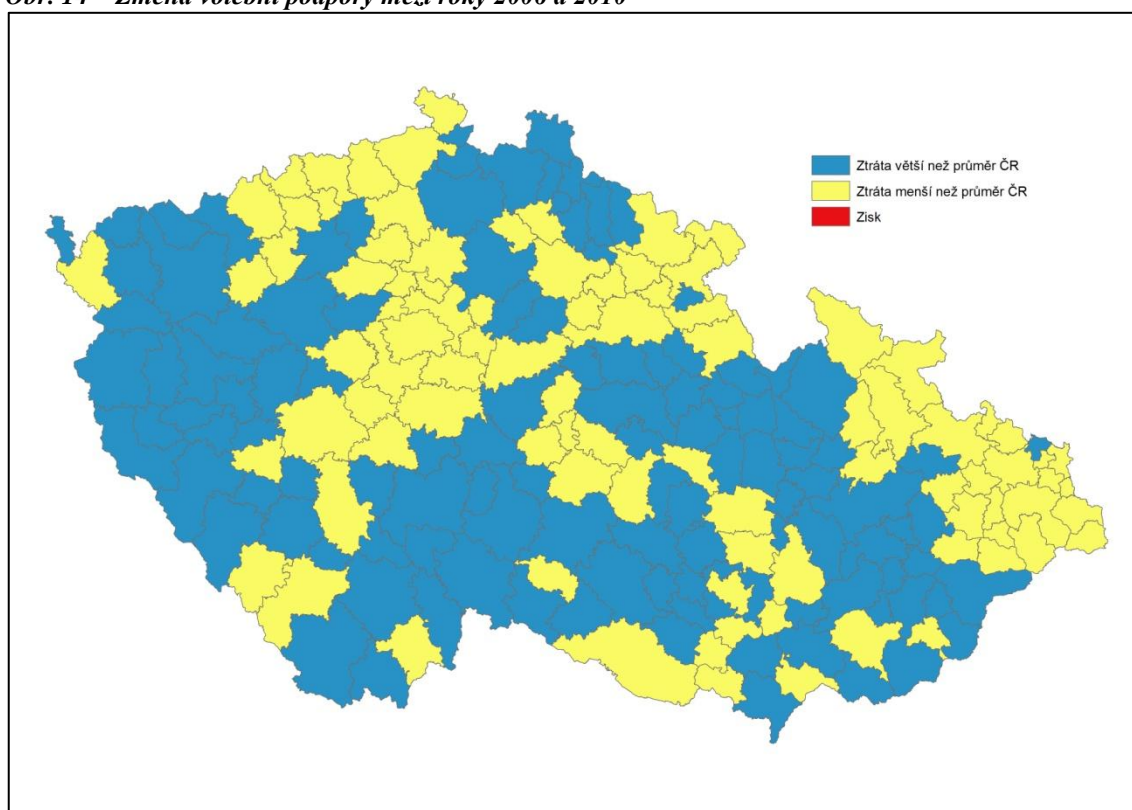
Zdroj: volby.cz, ČSÚ 2013, vlastní zpracování

4.4.2 Územní změny volební podpory SZ

Volby 2006 – 2010

Volby v roce 2010 znamenaly pro SZ zásadní oslabení pozic ve všech SO ORP v České republice (Obr. 14). Územní jednotky jsou tedy rozděleny pouze do dvou kategorií, které se odvíjejí od průměrné ztráty na celorepublikové úrovni. Větší než průměrnou ztrátu utrpěla SZ ve většině SO ORP krajů Karlovarského, Plzeňského, Jihočeského, Libereckého, Pardubického, na Vysočině, dále v kraji Jihomoravském, Olomouckém a Zlínském. Je však nutné si uvědomit, že v Moravskoslezském kraji byla volební podpora SZ velmi nízká již v roce 2006 a další pokles byl v porovnání s ostatními kraji nižší.

Obr. 14 – Změna volební podpory mezi roky 2006 a 2010

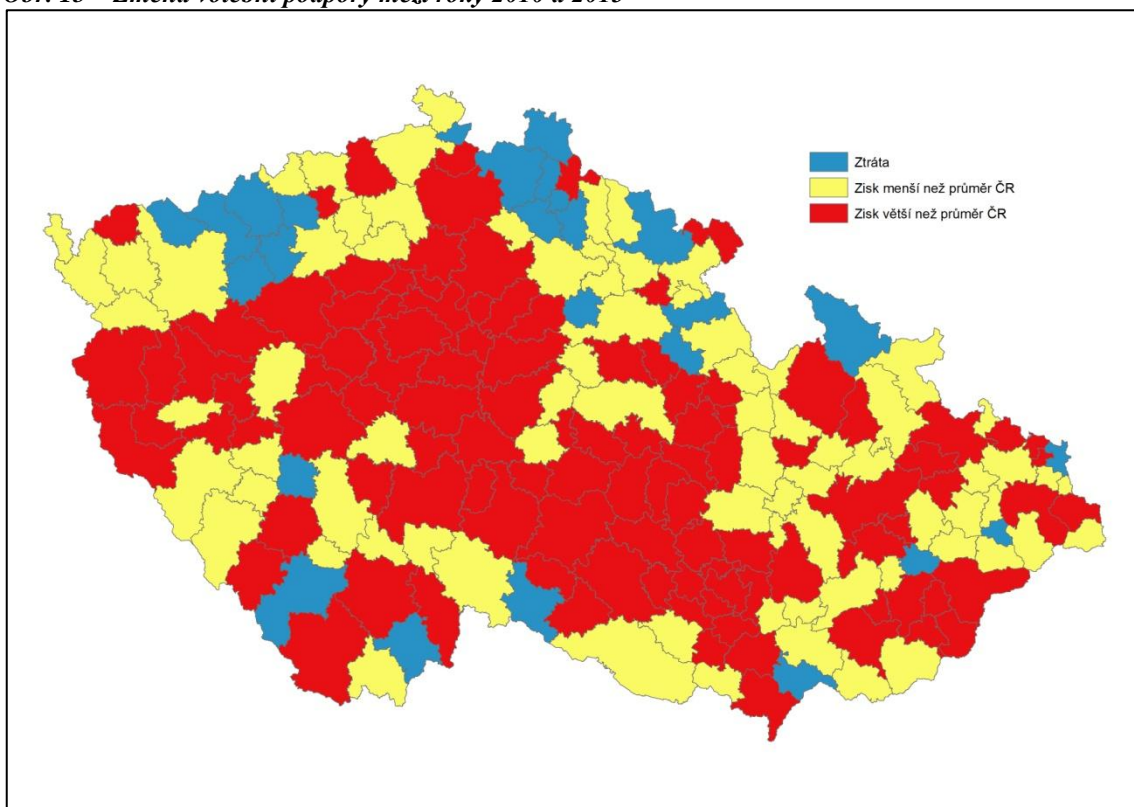

Zdroj: ČSÚ 2010, vlastní zpracování

Volby 2010 – 2013

Srovnání změn ve volební podpoře mezi roky 2010 a 2013 již není tak jednoznačné jako v předchozím případě (Obr. 15). V absolutních i relativních číslech získala SZ vyšší podporu voličů než ve volbách v roce 2010. Mezi SO ORP se však našlo 26 případů, kde se ztráta z předchozích voleb ještě prohloubila a SZ zde jasně ztrácí pozice získané v roce 2006. Ve většině případů se jedná o osamocená území, ve dvou případech však jde o SO ORP tvořící ucelenější území. Jedná se o Liberec a okolí a pás území pod Krušnými horami počínající Ostrovem a končící Mostem. Zelení oproti minulým volbám posílili zejména ve Středočeském kraji, částečně v kraji Plzeňském, Vysočina, Jihomoravském (zejména v Brně a okolí) či Zlínském. Jisté náznaky zvyšující se podpory lze nalézt také v Jihočeském, Olomouckém a Moravskoslezském kraji.

Obr. 15 – Změna volební podpory mezi roky 2010 a 2013

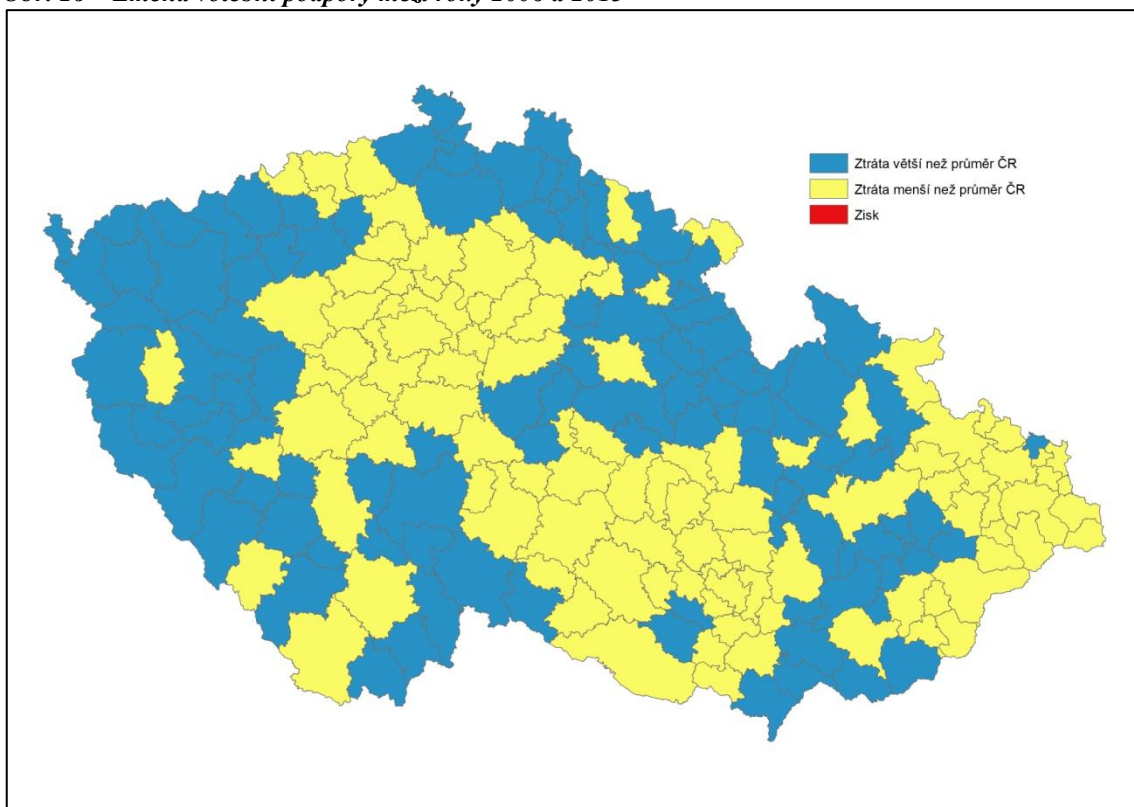

Zdroj: ČSÚ 2013, vlastní zpracování

Volby 2006 – 2013

Pro úplné srovnání je uvedena také mapa změn volební podpory mezi výsledky z úspěšného roku 2006 a z roku 2013 (Obr. 16). Mapa srovnání vykazuje podobné změny, jako tomu bylo v prvním případě (Obr. 14). Volební podpora oproti roku 2006 klesla ve všech SO ORP. Stejně tak rozdělení územních celků do dvou kategorií (větší/menší ztráta než průměr ČR) částečně kopíruje první srovnání. Počet jednotek spadajících do kategorie „větší“ je však v tomto případě nižší. Úbytek těchto pozorování je zejména v oblastech Vysočiny a Jihomoravského kraje.

Obr. 16 – Změna volební podpory mezi roky 2006 a 2013

Zdroj: ČSÚ 2013, vlastní zpracování

SO ORP s nejvyšší podporou SZ

Tabulka deseti SO ORP s nejvyšší zaznamenanou podporou za troje sledované volby potvrzuje výše zjištěné tendence volební podpory SZ. Její výrazná prostorová změna se také patřičně projevila v obměně SO ORP na prvních příčkách volební úspěšnosti.

Z deseti uvedených pouze tři dokázaly obhájit příslušnost do této skupiny v roce 2010 a jen dva i v posledních volbách. Jedná se o Prahu a Brno. Za zmínku stojí ještě Černošice, Turnov, Rožnov pod Radhoštěm a Lysá nad Labem. Potvrzuje se tak trend posilující se pozice dvou jader volební podpory, Prahy s nejbližším okolím a Brna.

Tab. 4 – 10 SO ORP s nejvyšší podporou SZ za volby 2006-2013

	2006		2010		2013	
	pořadí	zisk %	pořadí	zisk %	pořadí	zisk %
Frýdlant	1.	12,22				
Liberec	2.	11,53				
Praha	3.	9,19	1.	4,78	1.	6,45
Jablone nad Nisou	4.	9,15				
Nový Bor	5.	8,83				
Brno	6.	8,74	7.	3,48	2.	5,29
Semily	7.	8,69				
Turnov	8.	8,65	2.	4,5		
Česká Lípa	9.	8,56				
Vrchlabí	10.	7,98				
Frenštát pod Radhoštěm			3.	4,2		
Rožnov pod Radhoštěm			4.	3,64	8.	3,95
Černošice			5.	3,61	3.	5,18
Litvínov			6.	3,61		
Lysá nad Labem			8.	3,33	4.	4,31
Trutnov			9.	3,32		
Chomutov			10.	3,03		
Brandýs nad Labem-St.Bol.					5.	4,3
Říčany					6.	4,19
Rakovník					7.	4,12
Kralupy nad Vltavou					9.	3,93
Jihlava					10.	3,85

Zdroj: volby.cz, ČSÚ, vlastní zpracování

5 Hledání „typického voliče“ SZ

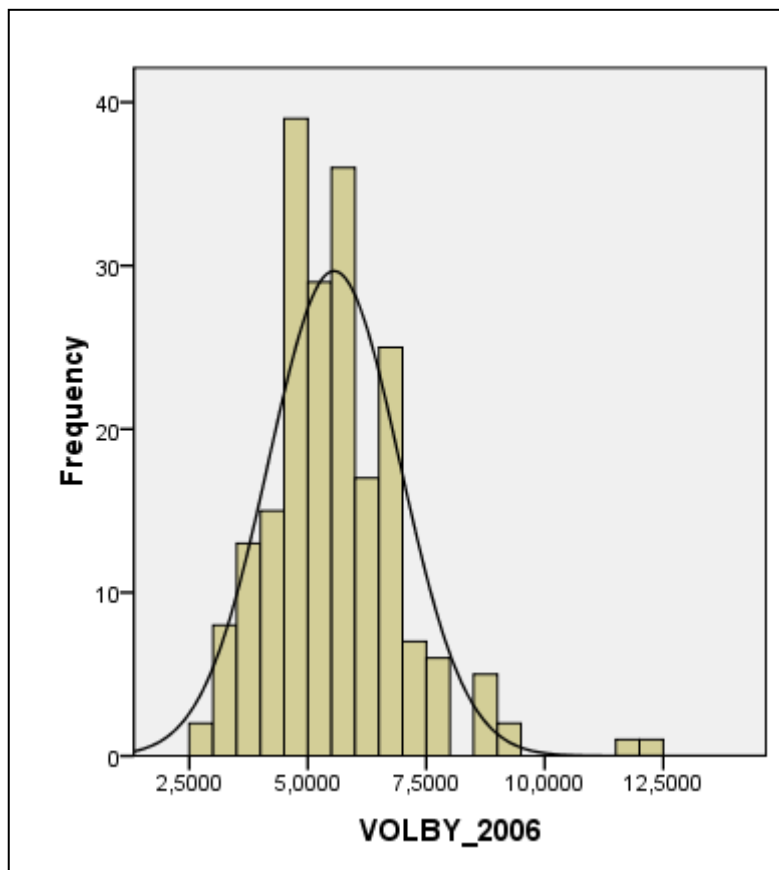
Na základě výše uvedených informací lze vyvodit jednoznačný závěr, že míra volební podpory za jednotlivé SO ORP není ve vzájemném porovnání stejná. Je však důležité položit si otázku, proč tomu tak je a jaké jsou k tomu důvody. Jednou z možností, jak nalézt odpověď, je využití statistických metod, respektive lineární regrese analýzy. Jako závislá proměnná zde byla použita volební podpora SZ ve zkoumaných volbách a nezávisle proměnné představují faktory, které jsou charakteristikami struktury společnosti za dané SO ORP (viz podkapitoly 3.3 a 3.4). Regresní analýza předně vyžaduje dvě podmínky, těmi jsou normalita distribuce hodnot závisle proměnné a vyloučení případné multikolinearity mezi nezávisle proměnnými (viz podkapitola 3.4).

Z názvu této kapitoly by se někdo mohl mylně domnívat, že určení případného silného vztahu mezi kteroukoli nezávisle proměnnou a volební podporou SZ automaticky indukuje charakteristické vlastnosti voliče SZ. Je však nutné si uvědomit, že použité regresní modely se vztahují k vymezenému území (SO ORP) a nikoli k jednotlivým voličům, jelikož to ani za použití agregovaných dat není možné.

5.1 Analýza vztahu volební podpory a nezávisle proměnných v roce 2006

Regresní analýza byla provedena pro každé sledované volby. Následující histogram (Obr. 14) zobrazuje distribuci volební podpory v jednotlivých SO ORP a slouží pro kontrolu normálního rozložení dat, v tomto případě závisle proměnné v roce 2006. Rozdělení hodnot částečně odpovídá normálnímu rozdělení, vyšší frekvence hodnot lze pozorovat jen kolem středu, odlehlá pozorování představují SO ORP Frýdlant a Liberec.

Obr. 17 – Histogram s distribucí hodnot volební podpory SZ v roce 2006

Zdroj: volby.cz, ČSÚ, vlastní zpracování

5.1.1 Korelační analýza

Korelační analýza slouží ke zjištění možné síly vztahu mezi nezávisle proměnnými, která by mohl v krajním případě zapříčinit multikolinearitu. Z tabulky níže (Tab. 5) vyplývá, že mezi žádnými nezávisle proměnnými tak těsný vztah neexistuje. Nízkou až střední sílu vztahu najdeme u *podílu VŠ a KES*, *podílu VŠ a nezaměstnanosti*, *indexu stáří a věřících/rozvodů a nezaměstnanosti a urbanizace*. Střední až podstatnou sílu vztahu poté mezi *rozvody a urbanizací*, *věřícími a urbanizací* a zejména *věřícími a rozvody*. Existenci multikolinearity můžeme tedy vyloučit.

Samotná korelační analýza vyjádřená Pearsonovým korelačním koeficientem určuje pouze sílu vztahu, neslouží však už k definování možné předpovědi.

Tab. 5 – Hodnota Pearsonova korelačního koeficientu mezi proměnnými v roce 2006

	podíl VŠ	index stáří	KES	nezaměstnanost	věřící	rozvody	urbanizace	volby 2006
podíl VŠ	1	0,085	-0,209	-0,294	0,188	0,073	0,045	0,239
index stáří	0,085	1	-0,08	-0,097	0,22	-0,286	-0,027	-0,131
KES	-0,209	-0,08	1	0,146	-0,04	0,004	0,188	0,114
nezaměstnanost	-0,294	-0,097	0,146	1	-0,041	0,065	0,282	-0,195
věřící	0,188	0,22	-0,04	-0,041	1	-0,431	-0,395	-0,509
rozvody	0,073	-0,286	0,004	0,065	-0,431	1	0,311	0,23
urbanizace	0,045	-0,027	0,188	0,282	-0,395	0,311	1	0,333
volby 2006	0,239	-0,131	0,114	-0,195	-0,509	0,23	0,333	1

Zdroj: volby.cz, ČSÚ, MPSV, vlastní zpracování

5.1.2 Regresní analýza

Pro zjištění vztahu mezi nezávisle proměnnými a volební podporou SZ je tedy nutné přistoupit k lineární regresní analýze, která určí tvar tohoto vztahu. Následující uvedená tabulka (Tab. 6) vyjadřuje kvalitu regresního modelu pomocí indexu determinace. Jde o podíl rozptylu závisle proměnné, která byla modelem vysvětlena. V tomto případě byl rozptyl vysvětlen ze 42,3 %.

Tab. 6 – Regresní model a index determinace 2006

	r square	upravený index determinace	poměr vysvětlené variability
2006	0,443	0,423	42,30%

Zdroj: volby.cz, ČSÚ, MPSV, vlastní zpracování

Výsledky regresního modelu jsou vyjádřeny pomocí koeficientů uvedených v tabulce níže (Tab. 7). Zásadní je zejména standardizovaný koeficient Beta. Vysoká hodnota tohoto koeficientu předznamenává silný vliv vysvětlující proměnné na volební podporu SZ, ať už v pozitivním či negativním smyslu. Na základě výsledků regresního modelu lze vyjádřit podstatnou až velmi silnou podmíněnost mezi regresorem *věřící* a regresandem volební podpora (-0,527). Se zvyšujícím se počtem věřících na území SO ORP tudíž klesá volební podpora zelených. Střední až podstatná hodnota byla naměřena u proměnné *podíl VŠ* (0,318) a střední až nízká podmíněnost podpory SZ vykazuje proměnná *nezaměstnanost* (-0,191). Zanedbatelné nejsou ani hodnoty *urbanizace* a *KES*. Lze tedy definovat předpoklad, že volební podpora SZ se zvyšuje v SO ORP tam, kde je nízký podíl věřících a naopak vyšší zastoupení obyvatel s vysokoškolským

vzděláním a je zde nižší nezaměstnanost. Minimální pozitivní vliv může mít i vyšší hodnota *KES* a vyšší míra *urbanizace*. SZ tedy získává více hlasů ve městech, ale současně i na území, kde krajina není poničena antropogenními vlivy. U ostatních nezávisle proměnných nebyl zjištěn zásadní vliv.

Tab. 7 – Regresní analýza a hodnoty nezávisle proměnných ve volbách 2006

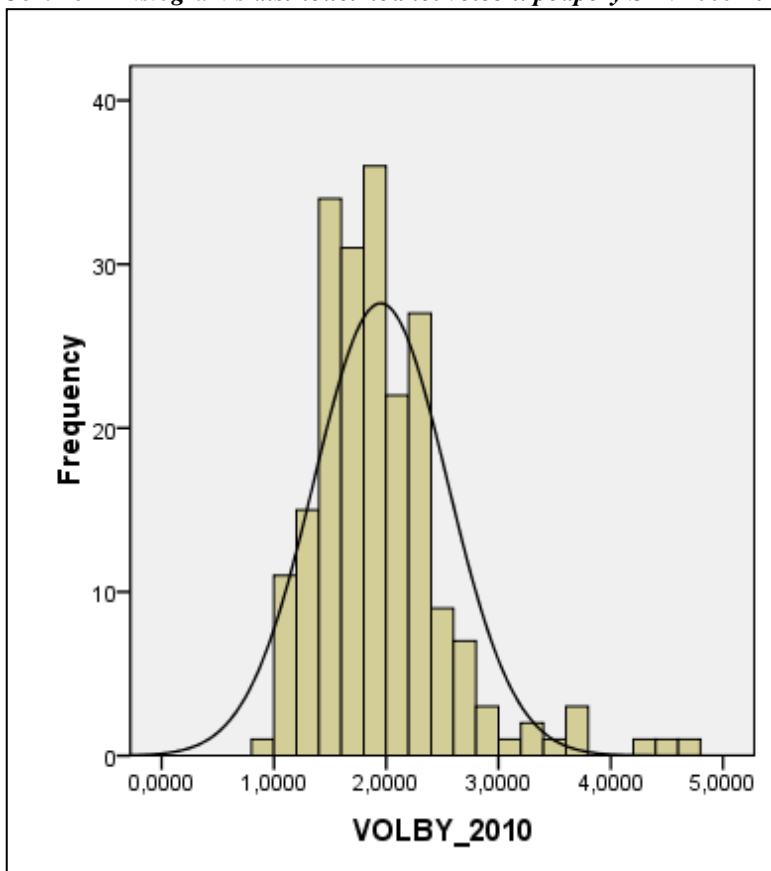
	nestandardizovaný koeficient B	standardizovaný koeficient Beta	Sig.
podíl VŠ	0,151	0,318	0
index stáří	-0,006	-0,067	0,241
KES	0,144	0,153	0,007
nezaměstnanost	-0,121	-0,191	0,002
věřící	-0,074	-0,527	0
rozvody	-0,23	-0,077	0,22
urbanizace	0,013	0,158	0,015

Zdroj: volby.cz, ČSÚ, MPSV, vlastní zpracování

5.2 Analýza vztahu volební podpory a nezávisle proměnných v roce 2010

Z histogramu (Obr. 15) sledujícího normalitu rozdělení hodnot volební podpory SZ ve volbách v roce 2010 vyplývá, že tyto hodnoty jsou mírně zešikmené zleva. Pozorovány jsou opět odlehlé hodnoty zprava, míra jejich odlehlosti je však nižší než v případě minulých voleb. Konkrétně se jedná o hodnoty SO ORP Praha, Turnov a Frenštát pod Radhoštěm.

Obr. 18 – Histogram s distribucí hodnot volební podpory SZ v roce 2010

Zdroj: volby.cz, ČSÚ, MPSV, vlastní zpracování

5.2.1 Korelační analýza

Jelikož data získaná za nezávisle proměnné jsou platná pro rok 2011 a byla použita pro analýzu všech tří voleb, nemohlo dojít ke změnám hodnot Pearsonova korelačního koeficientu mezi těmito proměnnými. Časový rozdíl mezi sledovanými volbami a daty za nezávisle proměnné (pro rok 2011) jsou pět let (volby 2006), jeden (volby 2010) a dva roky (volby 2013). Vybrané nezávisle proměnné však představují takové charakteristiky společnosti, které se výrazněji mění pouze v dlouhodobém časovém měřítku a lze je za dané situace považovat za stále a stabilní. Z naměřených hodnot Pearsonova korelačního koeficientu lze předpokládat silný vztah mezi *podílem VŠ* a volební podporou SZ, podobné hodnoty vykazuje proměnná *věřící* (viz Tab. 8).

Tab. 8 – Hodnota Pearsonova korelačního koeficientu mezi proměnnými v roce 2010

	podíl VŠ	index stáří	KES	nezaměstnanost	věřící	rozvody	urbanizace	volby 2010
podíl VŠ	1	0,085	-0,209	-0,294	0,188	0,073	0,045	0,431
index stáří	0,085	1	-0,08	-0,097	0,22	-0,286	-0,027	-0,162
KES	-0,209	-0,08	1	0,146	-0,04	0,004	0,188	-0,01
nezaměstnanost	-0,294	-0,097	0,146	1	-0,041	0,065	0,282	-0,128
věřící	0,188	0,22	-0,04	-0,041	1	-0,431	-0,395	-0,335
rozvody	0,073	-0,286	0,004	0,065	-0,431	1	0,311	0,208
urbanizace	0,045	-0,027	0,188	0,282	-0,395	0,311	1	0,266
volby 2010	0,431	-0,162	-0,01	-0,128	-0,335	0,208	0,266	1

Zdroj: volby.cz, ČSÚ, MPSV, vlastní zpracování

5.2.2 Regresní analýza

Síla regresního modelu vyjádřená adjustovaným/upraveným indexem determinace je v tomto případě nižší než u předešlé analýzy. V procentuálním vyjádření je vysvětleno 37,2 % rozptylu závisle proměnné tímto modelem. Při vydávání možné předpovědi je tedy nutné zohlednit sílu modelu.

Tab. 9 – Regresní model a index determinace 2010

	r square	upravený index determinace	poměr vysvětlené variability
2010	0,393	0,372	37,20%

Zdroj: volby.cz, ČSÚ, MPSV, vlastní zpracování

Podobně jako v předchozím modelu lze na základě výsledků regresního modelu vyjádřit podmíněnost volební podpory SZ indikátory *věřící*, *podíl VŠ* (viz Tab. 10). Podstatnou až velmi silnou podmíněnost volební podpory SZ v tomto případě představuje nezávisle proměnná *podíl VŠ* (0,515). V případě proměnné *věřící* se jedná o středně silnou podmíněnost (-0,388). Zavrhnout nelze ani možnou vazbu mezi volební podporou a proměnnou *index stáří*. Lze tedy vyslovit předpověď, že volební podpora SZ je vyšší v SO ORP, kde je vyšší podíl osob s vysokoškolským vzděláním, nízká religiozita a vyšší podíl mladších voličů. Je však nutné uvědomit si sílu nebo spíše slabost regresního modelu.

Tab. 10 – Regresní analýza a hodnoty nezávisle proměnných ve volbách 2010

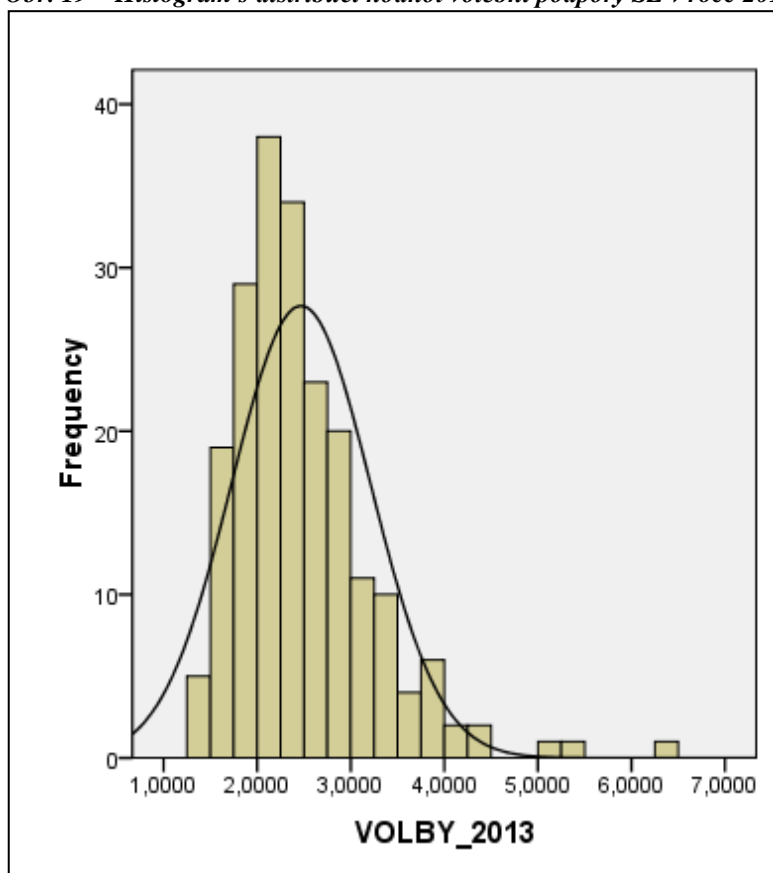
	nestandardizovaný koeficient B	standardizovaný koeficient Beta	Sig.
podíl VŠ	0,105	0,515	0
index stáří	-0,006	-0,136	0,022
KES	0,023	0,058	0,322
nezaměstnanost	-0,011	-0,04	0,524
věřící	-0,024	-0,388	0
rozvody	-0,085	-0,066	0,309
urbanizace	0,004	0,107	0,114

Zdroj: volby.cz, ČSÚ, MPSV, vlastní zpracování

5.3 Analýza vztahu volební podpory a nezávisle proměnných v roce 2013

Histogram (Obr. 16) uvádějící distribuci hodnot volební podpory SZ v roce 2013 je podobný, jako u stejné závisle proměnné v roce 2010. Můžeme však pozorovat posilující tendenci zešikmení distribuce, a to opět zleva. Znovu se zde také vyskytují odlehlá pozorování zprava, jedná se o hodnoty SO ORP Praha, Brno a Černošice, významnější odlišnost od průměru však platí jen pro první jmenovaný.

Obr. 19 – Histogram s distribucí hodnot volební podpory SZ v roce 2013

Zdroj: volby.cz, ČSÚ, MPSV, vlastní zpracování

5.3.1 Korelační analýza

Nepřítomnost multikolinearity byla již vyloučena (viz podkapitola 5.1.1). Ze získaných hodnot Pearsonova korelačního koeficientu je možné předpokládat silný vztah mezi nezávisle proměnnou *podíl VŠ* a volební podporou SZ v roce 2013, střední sílu vztahu předpokládá i proměnná *věřící a nezaměstnanost*. U dalších proměnných sice existuje menší síla vztahu s volební podporou, nicméně nelze předpokládat jejich zásadní význam.

Tab. 11 – Hodnota Pearsonova korelačního koeficientu mezi proměnnými v roce 2013

	podíl VŠ	index stáří	KES	nezaměstnanost	věřící	rozvody	urbanizace	volby 2013
podíl VŠ	1	0,085	-0,209	-0,294	0,188	0,073	0,045	0,6
index stáří	0,085	1	-0,08	-0,097	0,22	-0,286	-0,027	-0,159
KES	-0,209	-0,08	1	0,146	-0,04	0,004	0,188	-0,116
nezaměstnanost	-0,294	-0,097	0,146	1	-0,041	0,065	0,282	-0,259
věřící	0,188	0,22	-0,04	-0,041	1	-0,431	-0,395	-0,28
rozvody	0,073	-0,286	0,004	0,065	-0,431	1	0,311	0,141
urbanizace	0,045	-0,027	0,188	0,282	-0,395	0,311	1	0,155
volby 2013	0,6	-0,159	-0,116	-0,259	-0,28	0,141	0,155	1

Zdroj: volby.cz, ČSÚ, MPSV, vlastní zpracování

5.3.2 Regresní analýza

Regresní model pro volby v roce 2013 je ze všech případů nejsilnější. Na základě výpočtu adjustovaného indexu determinace byla variabilita vysvětlena z 54,4 %.

Tab. 12. – Regresní model a index determinace 2013

	r square	upravený index determinace	poměr vysvětlené variability
2013	0,559	0,544	54,40%

Zdroj: volby.cz, ČSÚ, MPSV, vlastní zpracování

Regresní model (Tab. 13), potažmo hodnoty koeficientu Beta ukazují na velmi silnou podmíněnost volební podpory zelených podílem osob s vysokoškolským vzděláním (proměnná *podíl VŠ* 0,678). Vyšší stupeň vzdělání tak znamená vyšší podporu. Vysokých hodnot Beta nabývá také proměnná *věřící* (-0,426), v tomto případě je vliv nezávisle proměnné myšlen negativním směrem k volební podpoře SZ. Nezanedbatelný je také vliv proměnných *index stáří* (-0,171) a *rozvody* (-0,141). V obou případech jde o negativní vztah mezi proměnnými a podmíněností volební podpory. Na základě získaných hodnot lze uvažovat předpověď, že volební podpora SZ je vyšší v SO ORP, kde je vysoký podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním, naopak je zde nízká míra religiozity, jedná se o obyvatele nižšího věku a rozvodovost zde nepřesahuje celorepublikový průměr.

Tab. 13 – Regresní analýza a hodnoty nezávisle proměnných ve volbách 2013

	nestandardizovaný koeficient B	standardizovaný koeficient Beta	Sig.
podíl VŠ	0,173	0,678	0
index stáří	-0,009	-0,171	0,001
KES	0,002	0,005	0,925
nezaměstnanost	-0,031	-0,091	0,087
věřící	-0,032	-0,426	0
rozvody	-0,228	-0,141	0,011
urbanizace	0,001	0,021	0,721

Zdroj: volby.cz, ČSÚ, MPSV, vlastní zpracování

5.4 Shrnutí výsledků regresních analýz

Regresní modely a zjištěné hodnoty koeficientů jednoznačně určily, že ze zkoumaných nezávisle proměnných je ve vztahu k podmíněnosti volební podpory SZ nejvýznamnější proměnná *podíl VŠ*. Naměřené hodnoty Beta byly u této proměnné ve dvou ze tří modelů nejvyšší, jednou druhé nejvyšší (0,318 až 0,678). Vysoký podíl osob s vysokoškolským vzděláním znamená vyšší volební podporu. Zásadní informací je značně zvyšující se hodnota koeficientu Beta a lze předpokládat pokračování tohoto trendu i v dalších volbách (hodnota Beta se za sledované období více než zdvojnásobila).

Druhou vysvětlující proměnou, jejíž významný vliv na volební podporu byl naměřen, je proměnná *věřící*. Hodnoty standardizovaného koeficientu Beta kolísaly kolem -0,5 až -0,4. Vliv této proměnné se tedy nijak výrazně v čase nezměnil. Znaménko mínus značí negativní vztah mezi podílem věřících na území SO ORP a volební podporou SZ v něm. Čím více je tedy věřících obyvatel v daném SO ORP, tím nižší je volební podpora.

Z výsledků regresních modelů je zřejmá tendence posilování významu proměnné *index stáří* (přibližně -0,17). Negativní vztah mezi výší volební podpory a indexem stáří lze vyložit tak, že v území se starší populací klesá volební podpora zelených nebo naopak, že mezi populací nižší věkové kategorie se tato podpora zvyšuje. U zbylých proměnných nebyl prokázán výraznější vztah.

Na základě uvedených hodnot, lze částečně potvrdit hypotézu z úvodu práce. Strana zelených se těší silnější volební podpoře v oblastech, kde je vyšší podíl osob

s vysokoškolským vzděláním, zatím jen částečně se jedná o voliče nižšího věku. Význam urbanizace byl však potvrzen jen minimálně.

6 Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce bylo analyzovat a popsat základní informace o prostorové diferenciaci volební podpory Strany zelených, jelikož v českém prostředí takové studie chybí. Dále zjistit, kde se strana těší nejsilnější podpoře, a kde naopak žádné. Najít možné změny volební podpory v prostoru a zjistit, kam se voliči „zelených“ přesouvají a případně hledat důvody, proč tomu tak je. Zásadní však byla otázka, jak spolu souvisí prostorová diferenciaci volební podpory Strany zelených a vybrané prostorové znaky společenské struktury sledovaných územních celků. Jedná se tedy o klasickou empirickou studii využívající statistických a dalších metod. Práce vycházela z teoretického předpokladu, že Strana zelených je typickým představitelem postmaterialistických hodnot, a tomu také odpovídaly představené hypotézy.

Před přistoupením k samotné analýze volební podpory, byly představeny metody a postupy, které obor volební geografie využívá. Současně bylo poukázáno na odlišnou fázi vývoje tohoto oboru ve světě a u nás. V souvislosti s tím byly zmíněny hlavní studie, které určují trendy dalšího směřování výzkumu. Jako teoretický rámec a východisko, byly popsány hlavní myšlenky rokkanovské teorie konfliktních linií. Nechybí zde popis strany samotné, včetně vývojových změn, které za dobu své existence prodělala.

Analytická část se nejprve zaměřila na definování území volební a supervolební podpory Strany zelených. Na základě získaných informací, na úrovni územní jednotky správního obvodu obce s rozšířenou působností, bylo možné odpovědět na první výzkumnou otázku: *kde se nachází jádrové oblasti volební podpory?* poměrně jednoznačně. Hlavní zázemí volební podpory představuje Praha a její širší okolí, druhou takovou oblastí je Brno a nejbližší okolí. Existují samozřejmě i další oblasti, kde se „zelení“ těší významnější podpoře, nicméně dvě uvedená města jsou pro SZ zásadní. Obecně lze konstatovat, že volební podpora je výraznější v Čechách, méně již na Moravě a prakticky žádná na území Slezska. Je zde však určitá tendence, kdy se

podpora na Moravě a v Čechách vyrovnává. Silnější podpoře se strana těší ve velkých městech, jmenovitě například v Olomouci, Jihlavě či Českých Budějovicích. Rozhodně to ale neplatí pro Ostravu a okolní města, snad s výjimkou Opavy. Území tzv. supervolební podpory představuje již zmíněná Praha a kraj Středočeský, Jihomoravský (zde však pouze Brno a Šlapanice), Královéhradecký a některá SO ORP na území Krkonoš (Trutnov, Náchod či Vrchlabí). Poslední ucelenější prostor tvoří pás SO ORP začínající Kadaní a končící v Teplicích a Litoměřicích. Všechny zmíněné oblasti zároveň tvoří území stabilní volební podpory.

Druhá výzkumná otázka úzce navazuje na odpovědi na otázku první: *k jakým změnám došlo v územním rozložení volební podpory?* Volby v roce 2010 znamenaly zásadní oslabení pozic SZ v celé republice, nejsilněji to však pocítily kraje Liberecký, Vysočina, Pardubický, Olomoucký, Zlínský a celá oblast západních a jižních Čech. Rok 2013 přinesl mírné zlepšení ve většině SO ORP, přesto zejména Liberecký kraj byl pro SZ ztrátový, ačkoliv se z počátku jednalo o klíčový region s nejvyššími procentuálními zisky hlasů. Strana významně ztrácí právě na severu Čech, naopak posiluje v některých částech Moravy. Trendem posledních dvou voleb je vyšší míra koncentrace volební podpory do velkých měst, obvykle krajských.

Třetí a zároveň nejdůležitější výzkumná otázka: *jaké jsou charakteristické znaky správního obvodu obce s rozšířenou působností podmiňující vyšší volební podporu?* byla posouzena na základě výsledků statistické analýzy agregátních dat vybraných nezávisle proměnných a volebních výsledků za SO ORP. Nejsilnější podmíněnost volební podpory byla nalezena u proměnné *podíl VŠ*, a to ve dvou ze tří regresních modelů. Tato proměnná navíc nadále posiluje svůj vliv. Důležité je zmínit, že tento vztah má kladný charakter, tedy čím vyšší je podíl vysokoškolsky vzdělaných osob v daném území, tím vyšší by měla být volební podpora SZ. Naopak záporný vztah byl nalezen u proměnné *věřící*. Tato proměnná může částečně souviset s vysokým podílem věřících (v tomto případě pouze katolíků) v oblasti jihovýchodní Moravy, která představuje jádro podpory KDU-ČSL a SZ zde pravidelně nezískává mnoho hlasů. Posilující tendence můžeme pozorovat u proměnné *index stáří*. Mezi touto proměnnou a volební podporou existuje také negativní vztah, což lze vyložit tak, že v oblastech s nižší věkovou strukturou obyvatelstva je předpoklad pro vyšší volební zisky pro SZ. U ostatních nezávisle proměnných však statistické modely neprokázaly výraznější vztah. Obě vyslovené hypotézy tak platí pouze částečně. Nebyla prokázána silnější vazba mezi proměnnou *urbanizace*, která je vyslovena v případě druhé hypotézy. První

hypotézu bychom mohli označit jako pravdivou, pokud bychom vycházeli pouze z analýzy volební, supervolební a stálé volební podpory. Testování pomocí statistických metod však nebylo dostatečně průkazné. Na základě výsledků regresních modelů však můžeme vyslovit novou hypotézu, která zní: *Volební podpora SZ je vyšší v oblastech s vysokým podílem osob s vysokoškolským vzděláním, nízkou mírou religiozity a nižší věkovou strukturou obyvatelstva*. Je ovšem nutné brát v úvahu sílu regresních modelů a tedy i váhu uvažovaných hypotéz.

Tato práce představuje klasickou empirickou analýzu pracující s agregovanými daty a může být základním východiskem pro hlubší studium prostorové diferenciací volební podpory Strany zelených. Vychází však z klasického kompozičního přístupu a ten kontextový je zde opomíjen. Zaměření se na kontextuální jevy ovlivňující prostorovou diferenciací volební podpory tak může být novým impulsem ke zkoumání.

SEZNAM LITERATURY

- BALÍK, S. (2006): Kontinuita či diskontinuita voličských vzorců? Volební podpora KSČ a KSČM v prostoru dnešního Olomouckého kraje. *Evropská volební studia*, 1, č. 1, s. 38-60.
- BERNARD, J., KOSTELECKÝ, T. (2014): Prostorový kontext volebního chování – jak působí lokální a regionální prostředí na rozhodování voličů. *Sociologický časopis*, 50, č. 1, s. 3-28.
- BLAŽEK, J., KOSTELECKÝ, T. (1991): Geografická analýza výsledků parlamentních voleb v roce 1990. *Geografie – Sborník ČGS*, 96, č. 1, s. 1-14.
- DANĚK, P. (1993): *Communists Landscapes of Moravia and Silesia (1925-1992)*. *Scripta Fac.Brun.*, 23, č. 1, s. 9-24.
- GREGORY, D., JOHNSTON, R., PRATT, G. a kol. (2009): *Dictionary of human geography 5th edition*. Wiley-Blackwell, Hoboken, 1070 s.
- HENDL, J. (2009): *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat*. Portál, Praha, 696 s.
- HENDL, J. (2004): *Přehled statistických metod zpracování dat*. Portál, Praha, 584 s.
- HLOUŠEK, V. (2007): Koncept konfliktních linií a problematika evropské integrace. *Sociologický časopis*, 43, č. 2, 361-378.

- HLOUŠEK, V. (2002): Koncept konfliktních linií v západní politické vědě a jeho proměny. *Politologický časopis*, 9, 2, s. 398-414.
- JEHLIČKA, P., SÝKORA, L. (1991): Stabilita regionální podpory tradičních politických stran v českých zemích. *Geografie – Sborník ČGS*, 96, č. 2, s. 81-95.
- JOHNSTON, R. (2000): *Dictionnary of Human Geography*. Blackwell Publishers, Oxford, 976 s.
- JOHNSTON, R., TAYLOR, P. (1979): *Geography of Elections*. Penguin Books, Harmondsworth, 528 s.
- KLÍMA, M. (2003): *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Radix, Praha, 276 s.
- KLÍMA, M. (2001): *Kvalita demokracie v České republice a volební inženýrství*. Radix, Praha, 180 s.
- KOPEČEK, L. (2005): *Strana Zelených*. In: Malíř, J., Marek, P. (eds.): *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004*. Doplněk, Brno, s. 1579-1591.
- KOSTELECKÝ, T., ČERMÁK, D. (2003): Výběrové šetření a analýza agregátních dat – diskuse na téma použitelnosti různých přístupů v komparativních analýzách volebního chování. *Sociologický časopis*, 39, č. 4, s. 529-550.
- KOSTELECKÝ, T., JEHLIČKA, P. (2003): Czech greens in 2002 General Election: A New Lease of Life? *Environmental Politics*, 12, č. 2, 133-139.

- KOSTELECKÝ, T., ČERMÁK, D. (2004): Vliv teritoriálně specifických faktorů na formování politických orientací voličů. Sociologický časopis, 40, č. 4, s. 469-487.
- KOUBA, K. (2007): Prostorová analýza českého stranického systému. Institucionalizace a prostorové problémy. Sociologický časopis, 43, č. 5, s. 1017-1037.
- KUBÁT, M. (2004): Volby a volební systémy. In: Cabada, L., Kubát, M. (eds.): Úvod do politické vědy. Eurolex Bohemia, Praha, s. 265-320.
- KYLOUŠEK, J., PINK, M., ŠEDO, J. (2007): Volební mapa města Brna. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 183 s.
- MADLEŇÁK, T. (2010): Hlavné trendy výskumu v súčasnej volebnej geografii. Geografický časopis, 62, č. 2, s. 127-145.
- MALCOVÁ, K. (2012): Lokální aspekt volební podpory kandidátů do Senátu Parlamentu ČR. Sociologický časopis, 48, č. 2, s. 283-313.
- MATUŠKOVÁ, A. (2010): Politický marketing a české politické strany Volební kampaně v roce 2006. Masarykova univerzita mezinárodní politologický ústav, Brno, 178 s.
- MRKLAS, L. (2004): Česká republika. In: Kubát, M. (eds.): Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy. Eurolex Bohemia, Praha, s. 94-119.
- PEČÍNKÁ, P. (2002): Zelená zleva? Historie ekologických stran v Evropě. G plus G, Praha, 261 s.
- PINK, M. a kol. (2012): Volební mapy České a Slovenské republiky po roce 1993: vzorce, trendy, proměny. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, 261 s.

PINK, M., KABÁT, M. (2006): Parlamentní volby 2006 a volební geografie. In: Čaloud, D., Foltýn, T., Havlík, V., Matušková, A. Volby do poslanecké sněmovny v roce 2006. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno, s. 123-144.

RABUŠIC, L. (2000): Je česká společnost „postmaterialistická“? Sociologický časopis, 36, č. 1, s. 3-22.

ROKKAN, S., LIPSET, S. M. (1967): Party Systems and Voter Alignment: Cross-National Perspectives. Free Press, New York, 554 s.

REIF, K., SCHMITT, H. (1980): Nine Second-order National Elections. A Conceptual Framework for the Analysis of European Election Results. European Journal of Political Research, 30, č. 2, s. 3-44.

DALŠÍ ZDROJE

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2012): Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností (2002 až 2011). Český statistický úřad, Praha.

Dostupný z WWW: http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/publ/4030-12-r_2012
[12. 7. 2014]

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2011): Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Dostupné z WWW: <http://www.scitani.cz/> [6. 7. 2014]

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (2012): Statistiky nezaměstnanosti z územního hlediska. Integrovaný portál Ministerstva práce a sociálních věcí. Dostupný z WWW: <https://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/uzem> [20. 7. 2014]

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY (2014): Seznam politických stran a hnutí.

Dostupný z WWW: http://aplikace.mvcr.cz/seznam-politickyh-stran/Vypis_Rejstrik.aspx?id=142 [16. 7. 2014]

ÚSTAV PRO STUDIUM TOTALITNÍCH REŽIMŮ (2014): Proměny opozice v 80. letech.

Dostupný z WWW: <http://www.ustrcr.cz/cs/opozice> [15. 7. 2014]

ÚSTAVA ČR (1993)

VOLBY.CZ Dostupný z WWW: <http://www.volby.cz> [1. 7. 2014]

ZÁKON č. 131/2000 Sb

ZÁKON č. 320/2002 Sb.

ZELENI.CZ Lídr ve Zlínském kraji František Šulgan.

Dostupný z WWW: <http://strana.zeleni.cz/265/clanek/lidr-ve-zlinskem-kraji-frantisek-sulgan-/> [18. 7. 2014]